

10 16 VII/16

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

XIII. ÉVFOLYAM.

5-6. (150.) SZÁM

1904.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉRTESITŐJE.

SZERKESZTI:

MERZA GYULA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TARTALOM: József Ágost kir. herceg. (arcképpel). Berzeviczy Albert dr.: Az „Erdély“ szerkesztőségének. — Feilitzsch Arthur báró: Folyóiratunk jubileuma. — Czárán Gyula: A Szt. László-körútról (4 képpel.) — Harmath Lujza: Székely népszokások. — Hankó Vilmos dr.: Erdélyi fürdők (4 képpel.) — Za—la: Gyergyó-Bélbor és vidéke. **Színes műmelléklettel.** — Különfélék: † Jókai Mór. — Közleményeink statisztikája. — Sikerült fotografiai fölvételek. — A „diák-szállók“. — A kolozsvári kányafői menedékház fölavatása. — Tizezredik látogató az E. K. E. muzeumában. — A zsebóra, mint iránytű. — Idő- és távolságszámítás. — Könyvesház: Délvidéki Kárpátok. — Egyesületi élet: Választmányi gyűlések. — Kirándulási értesítő.

ELŐFIZETÉSI ÁRA 10 KOR.

AZ E. K. E. RENDES TAGJAI TAGDIJUK FEJÉBEN INGYEN KAPJÁK.

MEGJELENIK IDŐKÖZÖNKÉNT.

KOLOZSVÁR,

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

1904.

Az E.K.E. új tagjai 1904. ápr. 15-től jun. 30-ig.

Rendesek

évi 6 koronával

Uj tag.	Ajánló.
Báró Lipót állatorvos — — — — —	Mikolay György.
Báró Lipótné — — — — —	" "
Boros Béni számtiszt — — — — —	Varga Pál
Czirják Gyula szappangyáros — — — — —	M. Kovács Géza
Ehrenfeld Mór keresk. utazó — — — — —	Saját
Farkas Kálmán jegyző — — — — —	Gyarmathy József
Frána Péter felső keresk. isk. tanár — — — — —	Hangay Oktáv
Gyergyay Árpád egyetemi hallgató — — — — —	M. Kovács Géza
Helmeczi Ágoston máv. tisztviselő — — — — —	Nemes Győző
Izsó György jegyző — — — — —	Mikolay György
Jármay Béla máv. üzletvezető — — — — —	Melitskó. Frigyes
Koréh Endre ref. lelkész — — — — —	Merza Gyula
Köntzey Imre birtokos — — — — —	" "
Matisz Dezső dr. kir. közjegyző — — — — —	Saját
Mozolovszky János joghallgató — — — — —	Legányi Dezső
Páskuj János kereskedő — — — — —	Papp Kristóf
Pollák József keresk. ügynök — — — — —	" "
Röediger Ernő joghallgató — — — — —	Varga Pál
Rudnyánszky László főszolgabíró — — — — —	Saját
Schváb János tanár — — — — —	Rauschenberger Fer.
Tschida Mária — — — — —	Saját
Weinrich Rezső kereskedő — — — — —	Papp Kristóf
Werger István máv. ellenőr — — — — —	Nemes Győző

Pártolók

évi 2 koronával.

Uj tag.	Ajánló.
Cséry István máv. ellenőr — — — — —	Melitskó Frigyes
Ehrlinger Ferenc máv. hivatalnok — — — — —	" "
Forfota Győző máv. hivatalnok — — — — —	" "
Gáspárik Zoltán máv. ellenőr — — — — —	" "
Györffy Gyula máv. ellenőr — — — — —	" "
Horváth Gyula máv. hivatalnok — — — — —	" "
Kopp József máv. ellenőr — — — — —	" "
Oláh László máv. számtiszt — — — — —	" "

Az E. K. E. tagjaihoz.

Miután ősszel tartandó f. évi közgyűlésünk idejéig a tagdíjhátralékokról is alapszabályszerűleg be kell számolnunk, tisztelettel kérjük tagtársainkat, hogy új költségvetésünk előirányzatának megkönnyítése céljából és különösen folyóiratunk előállításí költségeire való tekintettel úgy a folyó évre, valamint a megelőző évekre esedékes tagsági díjaikat az Erdélyi Kárpát-Egyesület központi pénztárába (Kolozsvár, Mátyásház) minél előbb befizetni szíveskedjenek.

Kolozsvár, 1904. június hó 30-án.

Az E. K. E. pénztári osztálya.

Az E. K. E. Kalauz-Könyvei.

Radnóti Dezső :	Erdélyi Uti Kalauz.	
	Ára nem tagoknak — — — — — — — — — —	K. 6.—
	E. K. E. tagoknak — — — — — — — — — —	4.—
Téglás Gábor:	Hunyadvármegyei Kalauz — — — — — — — — — —	2.—
Molnár—Vajda :	Udvarhelyvármegyei Kalauz — — — — — — — — — —	—50
Kelemen—Fodor :	Kolozsvári Kalauz — — — — — — — — — —	1.—
Kelemen Lajos :	Kolozsvári Kis Kalauz — — — — — — — — — —	—40
Semayer Radnóti :	E. K. K. muzeumi Képes Kalauz — — — — — — — — — —	—40

Czárán Gyula:	Bihari Kalauz — — — — — — — — — —	K. 1.—
Czárán Gyula:	Bihari képes lev. lapok (54 drb. egy csoportban)	1.62

Díszoklevél.

Az E. K. E. tagjai számára művészi kivitelben és széke-ly kaput ábrázoló tagsági oklevél áll rendelkezésre.
— Ára: 5 kor.

Egyesületi jelvény. Gyópárral körülvett s színesen zománczott magyar címer az E. K. E. jelvénye, mely nagy alakban 3 koronáért, kis mellű alakban 2 koronáért kapható.

E. K. E. iparcikkek.

— 5% az E. K. E. javára. —

E. K. E.-gyűjtő. Megrendelhető az Unió magyar ált. gyűjtő-gyár r. t.-nál, Budafok.

E.K.E.-pezsgő. Megrendelhető belatini *Belatiny* A. pezsgőgyárosnál, Budapest, Üllői-út 60.

E. K. E.-rum. Megrendelhető Gottschlig Ágoston udv. szállítónál, Budapest, Kőbánya, Felső-Vaspálya-u. 33.

E.K.E.-háziipari cikkek, (Kalotaszegi és székely himzések, kőrösfői himes" butorok) Megrendelhetők az E. K. E. irodájában Kolozsvárt.

IRODALOM.

„Az Ujság” ajándéka. „Az Ujság” c. napilap Mikszáthnak „Az én kortársaim” című albumából, — mely az előfizetőknek ajándékkul adatik, — bárkinek küld kivonatot mutatóba.

Ujságajándék még soha sem idézett elő a közönségnél oly igaz elismerést és elragadtatást, mint „Az én kortársaim.” Minden új előfizetőnek, a ki félévre egyszerre fizet elő „Az Ujság”-ra, vagy félévi kötelezettséggel akár negyedévenként, akár havonként fizet elő, módjában van az előfizetési összeg be- küldése után azonnal megkapni ezt a gyönyörű ajándékot.

„Az Ujság” független politikai napilap előfizetési ára: egy hónapra 2 kor, 40 fill. — Negyed évre 7 kor. Félévre 14 kor. — Egész évre 28 kor. Kiadóhivatal: Budapest, VII. ker. Kerepesi-út 54 szám.

Egy modern nőilapról. A Budapesti Bazárt, ezt a modern női divatlapot ajánljuk tisztelt olvasóink becses figyelmébe. A Budapesti Bazár felelős szerkesztője Radnay Erna. Előfizetési ára postai küldéssel együtt negyedévre egy korona 50 fillér. (Budapest, VIII., Baross-utca 59. sz.)

Nincs többé ugorka idény, sőt évek óta éppen a nyári hónapokban több a szenzáció, mint bármikor. Hát még ha háború is folyik. A folyó év első felének letelével tehát nem lesz célszerűtlen felhívni t. olvasóink figyelmét a legelterjedtebb napilapra, a „Pesti Hírlap”-ra, mely gazdag tartalmával példátlanul megkedveltette és első helyre küzdötte fel magát lapjaink sorában. Emellett állandó előfizetőinek — akik már járatták a lapot — karácsonyi ajándékot is küld: a „Pesti Hírlap Naptára”-t. A „Pesti Hírlap” előfizetési ára: félévre 14, negyedévre 7 korona, de megrendelhető egy óra is 2 kor. 40 filléren. Kívánságra mutatószámot is küld a kiadóhivatal: Budapest, V., Váci-körút 78. sz.

A divat. (A Divat Ujság-ból.) A rövid, vagyis kerek szoknyák térhódításával kénytelenek vagyunk az eddiginél sokkal nagyobb gondot fordítani lábbelinkre. Kivált nyáron, a mikor csaknem minden ruhánk világos és a legcsinosabb ruhát is képes tönkre tenni egy pár csunya sötét cipő.

A teljesen kurta, reggelisétára vagy nagyobb sétára és kirándulásra használt ruhákhoz az eddigi félmagas szárú helyett szinte a láb-ikráig érő, igen magas szárú fűzőtt finom bőrcipő lesz a divatos.

A ruha ujjának a bősége a csuklóról határozottan ujra a váll felé kezd húzodni.

Ruhák, pongyolák, de még porköpenyek is plüsszébé égetett ráncos részekkel készülnek, a melyeknek felvarrását díszes tűzőtt vagy csipkés pántok rejtegetik. I d a.

A Divat Ujság minden hónapban kétszer jelenik meg. Előfizetési ára nagyon olcsó: negyedévre, postán való széküldéssel, két korona husz fillér. Előfizethető Budapesten, VIII., Röck Szilárd-utca 4. számú házában van.

„Magyar Szó”. — A ki közállapottainkról mindig a leplezetlen igazságot akarja megtudni, olvassa a „Magyar Szó” című napilapot (Budapest, Andrassy-út 48.)

Előfizetési ár egy évre 28 korona, fél-évre 14 korona, negyedévre 7 korona, egy hónapra 2 korona 46 fillér. Egyes száma Budapesten 8 fill., vidéken 10 fill.

A nagy háború. Páratlan művészi értékű diszmvél fogja meglepni előfizetőit az Egyetértés. A most folyó japán-orosz háború történetét iratja meg és művészi kiviteļu képekkel ékesítve, „A nagy háború” címmel kiadja. E pompás albumot az Egyetértés minden előfizetője ingyen megkapja. Az Egyetértés az elmúlt négy évtized alatt a magyar középosztály vezérlapjává küzdötte fel magát. Ennek köszönheti páratlan elterjedését, valamint olcsó előfizetési díjainak. Az Egyetértés ugyanis negyedévre 10 korona. (Lelkészek, tisztviselők, tanárok, tanítók, jegyzők, honvédkatonatisztek, körorvosok ellenben 7 koronáért kapják kedvezményes árban.)

SZERKESZTŐI IZENETEK.

Régi munkatárs. Komoly sorokat vettünk, hogy az Erdélyi Uti Kalauz harmadik kiadását kellene az E. K. E.-nek mielőbb előkészítenie, még pedig a a régítői teljesen elűtő alapon. Magunk is azon a nézetben vagyunk, hogy a helyre- rendszerek szerint való beosztást kell jövőben elfogadnunk, melynek leghivatottabb szerkesztője az lehetne, aki előkelő földrajzi ismereteinél és szaktekintélyénél fogva maga köré csoportosíthatná egész Erdély tájleirőit. Köszönjük a figyelmeztetést, de tessék erről a kérdésről cikkelyt írni és szívesen közlésszük.

Karika-turista. A hogy alkalmunk lesz, a kerékpáros turistasággal is fogunk foglalkozni.

Víz-kiránduló. A tutaj már sok helyen közlekedési eszköz; pláne Franciaországban újabb mozgalom indult a vízutaknak, illetve a csónaknak is turista szempontból való fölhazsnálására.

M. B. Külföldi tárgy utleírását sajnálatlaltal nem közölhetünk.

XIII. évf.

Kolozsvár, 1904.

5-6. sz.

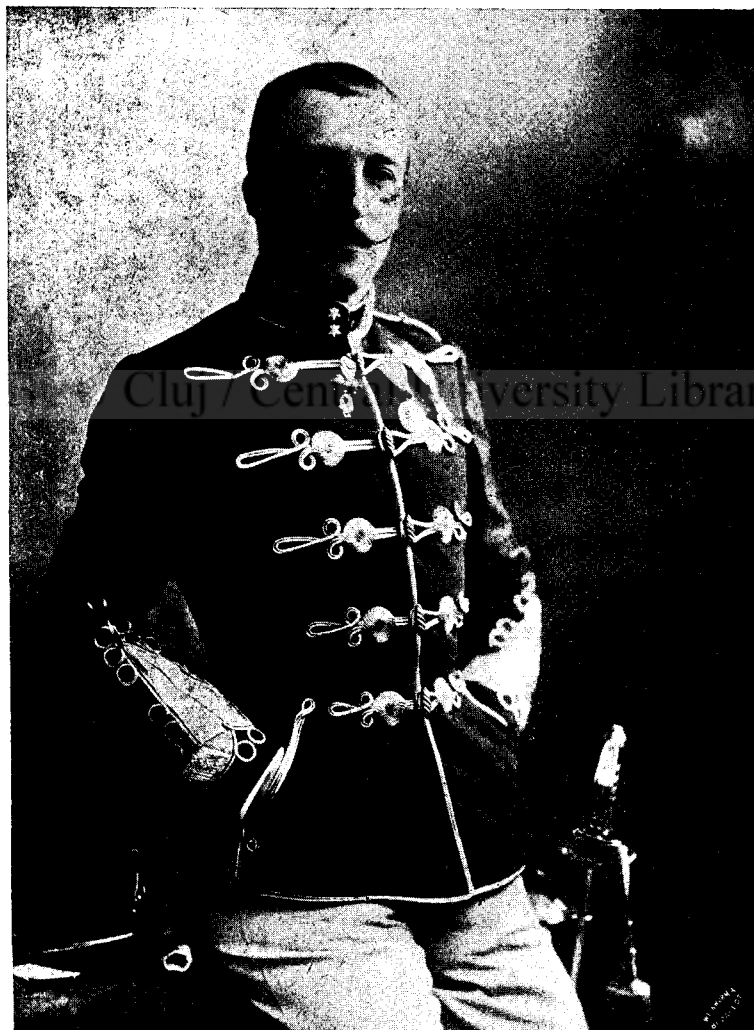
ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

I. szám.
1892.

Kiadja: az Erdélyi Kárpát-Egyesület.

150. szám.
1904.

József Ágost kir. herceg.

JÓZSEF ÁGOST KIR. HERCEG.

magyar királyi uralkodó család nádori ágának jelenleg legifjabb nagykorú tagja: *József Ágost*, ki édes atyja, a népszerű és tudós József kir. herceg magyar szellemű nyomdokain halad.

Híven követte *Vaszary* Kolos lelkes „*Esto vir!*“ fölhívását, midőn az akkori pannonhalmi főapát előtt érettségi vizsgálatot tett és azóta a szó valódi értelmében ... *egész férfiú* lett.

Az „Erdély“ jubileuma alkalmából, minek örömeire ő fensége képmását tagjaink buzdításául és folyóiratunk díszéül bemutatjuk: szeretettel és tisztelettel teljes hódolat szálljon ma felé.

Hazafias örömmel szemlélheti tehát folyóiratunk minden olvasója ünnepi számunk élén fenséges védőnk élethü arcképét, melynek rokonszenves vonásaiból, ime, most az E. K. E. értesítőjére is rásügárik a jóindulat melege. 1897. ápr. 25 én tartott közgyűlésünk választotta ő fenségét egyhangu lelkesedéssel egyesületünk védőjévé, minek elfogadására május 19-én küldöttség kereste fel a kir. herceget. Az ugyanezen év nyarán kibocsátott taggyűjtő ívek már ő fensége engedelméből saját névaláírásával kerültek forgalomba. Azóta József Ágost kir. herceg az E. K. E. minden mozgalmát meleg érdeklődéssel kísérte, míg végre 1902. okt. 12-én, hogy az E. K. E. zászlószentelésén részt vegyen és hogy az E. K. E. múzeumát megnyissa: Ő fensége a király képviseletében Erdélybe jött. Folyóiratunk egy vezércikke mondta annak idején a kir. hercegről, hogy a hagyomány Erdélyt a mese elvarázsolt Tündér Ilonájának tartja; senki sem méltóbb, hogy megváltsa, hogy Argirusa legyen, mint a daliás fiatal kir. herceg, az E. K. E. védője! Reméljük, hogy leszünk még szerencsések ő fenségét természeti szépségeink körében üdvözölni, mindazáltal kedves kötelességet teljesítünk akkor, a midőn folyóiratunk 150-ik jubiláris számában arcképét közzé tesszük, melynek szemléleténél minden olvasónk megérti és fölismeri a kir. hercegnek ország részünk iránt mindig tanusított rokonérzését az E. K. E. hazafias törekvései lankadatlan támogatásában. Az itt bemutatott legújabb fényképfölvétel a honvédhuszárok alezredesi egyenruhájában, mellén az aranygyapjas renddel ábrázolja az E. K. E. védőjét.

Deli természetén magyarosan feszül a honvéd attila; jóságos

tekintetéből és rokonszenves nemes arcából pedig egyesületünk minden egyes tagja azt az E. K. E. iránt érző kegyes jóindulatot olvashatja ki, melylyel a kir. herceg az egyesületünk részéről őt körülvevő mély tiszteletet és szeretetet viszonzni soha el nem mulasztotta.

Thevrezek István tanár többek közt így ír a kir. hercegről: „A „milieu“-elmélet irodalmi megteremtője, *Taine*, amily művésziileg megokolta elengedhetetlen szükségszerűséggel az egyént a „környezete“ által, a saját nagy magán énjének „milieu“-jét épp úgy távolban, szinte megközelíthetetlen rejtekben tartotta a nyilvánosság elől. Mint író, a nyilvánosságé volt, hiszen természetsszerűleg ennek dolgozott s írói énjének milieu-jét bárki épp úgy megállapíthatta, ha értett hozzá, mint a hogy ő megcselekedte a másokéval; de az ő magánéletéhez, úgy vélte, a nagy nyilvánosságnak semmi köze. A mi József Ágost főhercegünk is ily taine-szerű elveket vall. És ebben hasonlít édes atyjához, József főherceghez, a kiről már igen sok kedves, jellemző, értékes intim vonás került a nyilvánosság elé, de aki maga a nyilvánosság előtt való szereplést sohase kereste“.

Felsőbb tanulmányai befejezése után a kir. herceg a katonai pályára lépett. Kitűnő katona, a ki szent kötelességérzettel él hivatásának és a király unokájával, Augusztá kir. hercegaszszonynyal kötött s gyermekekkel megáldott házasesetének boldogító verőfényében találja legnagyobb örömét.

Ő fensége a vadászat nemes sportjának hive s így barátja a szabad természetnek, melynek terepviszonyait tanulmányozni, állatvilágát megfigyelni és csodás alkotásaiban gyönyörködni, bizonyára egy alkalmat se mulaszt el.

Ugy, mint katona s úgy mint vadász, egyaránt szívesen barangol össze erdőt, hegyet, völgyet s így ő fensége mindkét minőségben eleget turistáskodhatik. Azonban nem csupán a rendes, alapító és örökös tagsági kötelék háromszoros szolidaritása fűzi magas személyét az Erdélyi Kárpát-Egyesülethez, hanem a kölcsönös szeretet ama sok szála is, melyek fenséges védőnk nemesen érző szívét az élet derüs és borús napjaiban velünk mindig együtt dobogtatja meg.

Ennélfogva, midőn most a kir. herceget turista módra köszöntjük, szálljon felé az E. K. E. kebeléből a lelkes magyar turista jelszó:

Gyopár és üdv!

AZ „ERDÉLY“ SZERKESZTŐSÉGÉNEK.

A közműveltségnek egyik legelső rangu feltétele: a haza ismerete. Szent kötelességünk megismerni igyekezni azt a földet, melyhez hazánk ezeresztendős történetének annyi dicsőséges és annyi szomorú emléke fűződik; melyet elődeink vére és verejtéke szentelt meg, mely ápol s majdan eltakar minket is, és a mely az utánunk következő nemzedékeknek is tért fog nyitni a munkára, az előhaladásra.

Csak elismerés illetheti e folyóiratot, hogy hazánk erdélyi részeinek ismertetésével megkönnyíti e kötelességünk teljesítését s így előmozdítja közművelődésünket.

Szivesen méltánylom e folyóiratnak a multban szerzett sikereit, — örömmel látom jelen munkásságát, s bizalommal tekintek jövője elé.

Budapest, 1904. május 31.

Berzeviczy Albert.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FOLYÓIRATUNK JUBILEUMA.

A j határjelzőhöz érkezünk egyesületünk nehéz, küzdelmes életének történetében most, a mikor az „Erdély“ 150-ik számát ünnepélyesebb formában bocsátjuk szárnyra.

Folyó évi január hó 12-én töltötte be az E. K. E. megalakulásának tizenharmadik évfordulóját és így működésének 14-ik évébe lépett. A kezeink közt levő és 1891. január 11-ről, tehát az alakuló gyűlést megelőző napról kelt adatok igazolják, hogy a ma már tizszerte is több tagot számláló egyesületünk nem egészen 300 taggal jött létre.

A kezdet nehézségei nem kis küzdelmet okoztak úgy a kezdeményező, valamint az új egyesület élére állott vezető egyéniségeknek.

Érdeklődést kellett teremteni, hangulatot kellett ébreszteni egy eddig alig ismert irányzatnak, s ezért már az alakuló évben 600-ra szaporodott egyleti tagok tagsági díj fejében az *első* magyar nyelven kiadott *Erdélyi Uti Kalaust* nyerték, mintegy buzdító ajándéku. 1892-ben megindult az E. K. E. folyóirata, a most jubiláló „Erdély“, a mely a szerény kezdetből ma már egy országszerte elismert turista organummá, hazarészünk egyetlen illusztrált lapjává nőtte ki magát, a mely háromszor alakot és ötször szerkesztőt cserélve, oda látszik magát kiforrti, hogy úgy irányát, mint szellemi és technikai színvonalát tekintve, a honismertetést hova-tovább jobban és

hathatósan szolgálhatja. Vajha összes tanintézeteinket az előfizetők sorában üdvözölhetnők.

Változatos közleményeivel és egyre sikerültebb illusztrációival a honismeret népszerű terjesztésének és a turista forgalom Erdély felé irányításának valóban számottevő szócsovévé, tényezőjévé vált egyesületünk hazafias missziót teljesítő értesítője. Ha ezt a turista-tubust az E. K. E. megszólaltatja, egyszerre egy egész gárda értesül az Erdélyi Kárpátok közt működő s a turistaság és az idegenforgalom szolgálatában céltudatosan előretörekvő egyesület minden hazafias mozgalmáról.

Igen, de ennek a tubusnak két vége van; egyik felén az E. K. E. szól tagjaihoz, a másik felén pedig az olvasók illetve a tagok szólhatnak vissza az E. K. E.-hez. Ebben a szellemi kapcsolatban s ennek minél messzebbmenő kiaknázásában látom én egy turista folyóirat leghasznosabb és leggyakorlatibb föladatát.

S ezzel a szellemi védő fegyverrel, minden hazafias és önzetlen törekvését hiven visszatükröző fényes pajzsával szolgálja az E. K. E. immár 12 és fél év óta az erdélyi részek turista érdekeit.

Azonban a vezéreljige, mely az E. K. E.-t továbbra is lankadatlan munkásságra serkenti, *a turista forgalomnak Erdély felé irányításában* csúcsosodik ki s minden törekvésének a rugóját a hazaszeretetből kifejeződő eme kérdés megoldása acélozza meg. Mindenekelőtt az erdélyiek turista-kedvét kellett megsarkantyuzni s ennek ébrentartására az osztályok kirándulásai szolgáltak és szolgálnak még mindig első lépcsőfokul, mely a szabad természet nagy templomába vezet. Az anyaország turistaforgalmának ide a Királyhágóntúlra s főként a Székelyföldre való vonzásáról folyóiratunkon kívül azok az E. K. E. kiadásában megjelent szemléltető gyönyörű tájképek, illusztrált monográfiák és kalauzskönyvek is gondoskodnak, melyeknek egyetlen, hazáját ismerni kívánó egyén, vagy testület könyvtárából se volna szabad hiányozniok.

Nagy áldozatokkal, minden befolyó jövedelmét gyakorlati célok megvalósítására fordítja az E. K. E., melyek áldásos hasznát nem csupán egy országrész, de már a közel jövőben maga a *magyar turistaság* fogja kamatok kamatjával gyümölcsöztetni.

A turistáskodó ifjúság és így a tanításügy apostolainak a figyelmét országszerte *fölkelteni hivatott* mozgalom az, mely a testi nevelés és a honismeret fejlesztésének egyik messzekiható reformjaként a tanügy és a turistaság között eddig is fennállott, szellemi kapcsolatot újabb és erősebb láncszemekkel fogja össze fűzni, miáltal egy egészen új turista nemzedék fejlődésének fogja legbiztosabb alapját megvetni. S minthogy ez a mozgalom újabban Erdélyből indult ki, és mert arra az első hívó szó, az első kezdeményezés az E. K. E. kebeléből kelt szárnyra, mé tán remélhetjük, hogy a diákturisták, illetve az iskolai kirándulások és ezeknek révén az anyaország-beli tanintézetek és tanártestületek, mintegy elismerésül, de saját gyönyörűségükre is, erdélyrészi tájainkat fogják szórakoztató és tanulmányútjaik gócpontjává választani.

Különösen a tanuló ifjúság a nyert benyomások hatása alatt visszatérve, otthonmaradt társait, s ezek viszont a velük összeköttetésben

állókat fogják lelkesíteni, s idővel a köztudatba megy, s mintegy erkölcsi kötelességévé válik minden hazáját és a természetet szerető egyénnek, hogy az erdélyi részeket válasszák kirándulásaik színhelyévé.

Lassanként a külföld figyelme is felénk irányulna, mert csak annak megy hire, amit idehaza magunk is megbecsülünk, a mire idegen nyelveken is kiadni szándékolt s részben kiadott tájékoztató kiadványokkal ezentúl már bizonyára nagyobb siker reményében számíthatunk. Lassan bár, de kitarással mássza meg az E. K. E. is a haladás sziklabátyáját; évről-évre tágul a látókör, munkásságának a körképe egyre jobban kidomborodik és ezzel arányban növekedik az E. K. E. nemes céljait előmozdító hazafiak áldozatra kész serege.

Tehát mindazok, akik a külföld vagy a Magas-Tátra turistailag kiművelt híres hegyvidékeivel szemben is eléggé megragadó tájszépségeinket fölkeresik, — tekintve, hogy erre a régi történeti Erdély nagyon is érdemes, — hazafias és jó cselekedetet visznek végbe.

Az »Isten áldjon«-ra nálunk még eddig mindenki így köszöntött: a *viszontlátásra!*

És most visszatérve közhasznú folyóiratunk jubileumára, köszönetet mondok a régi munkatársak díszes vezérkarának, mely az »Erdély« szakirodalmi színvonalát napjainkig önzetlen közreműködésével gazdagította; üdvözlöm az új dolgozó társakat is, de mindenekfölött mély hálával eltelve mondok köszönetet *Berzeviczy* Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltóságának, ki jelen jubiláris számunkat üdvözlő soraival kitüntetvén, magasztos példát nyújt egyesületünk hazafias céljainak az előmozdítására.

Ennek a legilletékesebb helyről jött díszes kitüntetésnek és elismerésnek a fényében virulj tovább kedves »Erdély« ünk, az E. K. E., országrészünk, a magyar nemzet és így a *haza* javára.

Feilitzseh Arthur báró.

A SZENT-LÁSZLÓ-KÖRUTRÓL.

Irta: **Czárán Gyula.**

Dicső Mátyás király emlékezetét gondosan ápolja szülőházában s kegyelettel őrzi a város legszebb pontján elhelyezett remek szoborművében kincses Kolozsvár. De nem ő az egyedüli nagy királyunk, kinek emléke e földhöz van kötve. Kincses e városnak vidéke is. Az ide nem messze fekvő tordai hasadék és környéke egész láncolatát őrzi egy más nagy fejedelmünk: Szent László király élete és harcaiból vett mondáknak, melyekben e vidék népe a nagy király hőstetteit s viszontagságait megörökíté, nemzedékről-nemzedékre szállítva szent hagyományként át a kegyeletet, melylyel emlékéhez ragaszkodik.

Egy egész mondanakör az, mely még most is eleven életet él a nép ajkán s szívében, teljes erőben és közvetlenségben, melynek gazdagságát csak a Mátyás nevéhez fűződő mondák s tradíciók múlhatják felül.

Még e vidék természeti tüneményeinek magyarázatát s keletkezésük történetét is rendszerint Szent László életének s itteni küzdelmeinek egyes mozzanataira vonatkoztatja ott a nép. Magának a nagy tordai hasadéknak keletkezését is tudvalevőleg azzal magyarázzák e mondák, hogy a kúnoktól üldözött szent király megmentésére repedt szét a hegy csoda módon mögötte s e hirtelen támadt hasadék nyelte magába az őt már-már beérő ellenségeit.

Pusztá-Szent-Király és Szent-László közt, különösen Magyar- és Oláh-Léta környékén nagy telepekben fordulnak elő a *nummulit* nevű, tökéletes kerek, pénz alakú, ősvilági csigakövéleték: a nép-hit szerint azon pénzek maradványai, melyeket a Szent Lászlótól üldözöbe vett kúnok szórtak futás közben maguk mögé, hogy a késedelem által, mit felszedésük a magyar seregnek okozni fog, a menekülésre időt nyerjenek; s miket e furfangos cél megghiúsítása végett Szent László fohászára az Isten kővé változtatott. A nép máig is *kőpénz*-nek (Szt. László pénze) nevezi azokat.

A Koppándról Peterdre vezető nagy úton egy fekvése s alakjánál fogva igen érdekes sziklaforrás hívja fel magára az útas figyelmét. Körülötte sehmi nyoma víznek; minden száraz; szép zöld vetések és legelők mindenfelé. S ime a gypes lejtő közepén egyszerre simára s gömbölyűre kiesztergályozott kis sziklamedencék tűnnek fel, melyekből friss forrásvíz csergedez, a két felsőben tömör sziklából törve elő, s úgy csobogva tovább az alsóbbakba.

A nép hite szerint itt szúrta lándzsáját a szomszagtól gyötört nagy király a földbe, s ennek nyomán nyílt meg a legfelső kis medence s fakadt belőle üdítő ital szomszja enyhítésére. És a mint sisakját a földre dobá, hogy homlokáról a fáradalmak verejtékét letörölje: a földön az is forrássá vált, s így támadt a sisak alakú másik nagyobb szikla-öböl; míg az alsó kettő László lova patkóinak nyomása alatt horpadt be a sziklába.

A nép máig is *Szent László kútjának* nevezi e kedves, bájos kis tüneményt. Sőt magát Szent-László falunak alapítását is a nagy királynak tulajdonítja; mert a hagyomány szerint e falu úgy keletkezett, hogy László a kúnok kezeiből kiszabadított foglyoknak egy részét ide telepíté.

Épp így hozza László nevével kapcsolatba a néphagyomány azon kolostor keletkezését is, melynek maradványai a tordai hasadékot uraló fensíkon *Monasztir* név alatt még most is kivehetők, s melyet a szent király a monda szerint a kúnoktól elvett hadizsákmány kincseiből alapított.

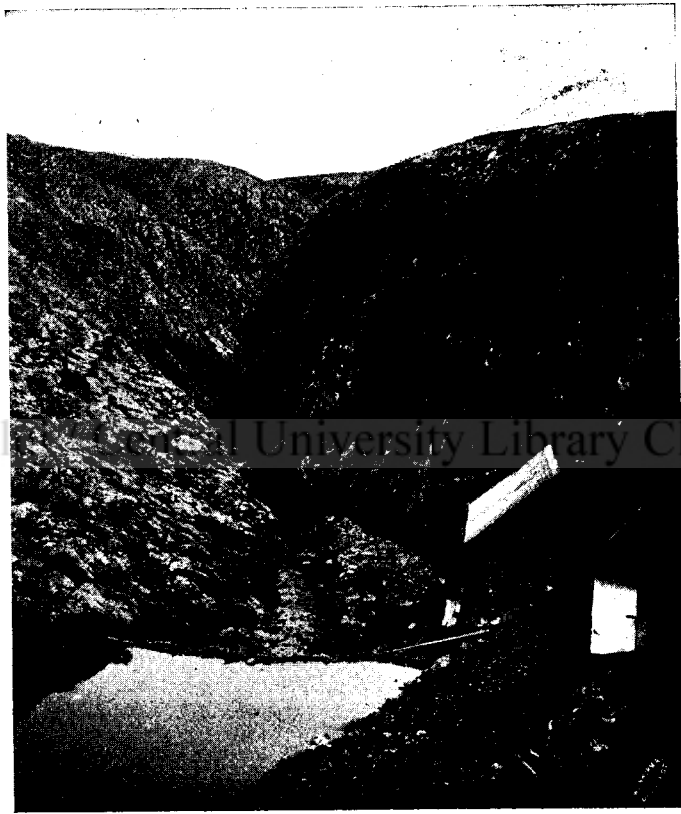
Szóval minden lépten-nyomon egy-egy példát találni e tájon arra, hogy mily eleven életet él e nagy királyunk most is a nép szívében, mily kegyelettel adóznak itt emlékének; s e vidék valóban a Szent-László-mondák klasszikus földjének nevezhető.

Midőn tehát az Erdélyi Kárpát-Egyesület e táj természeti szépségeit feltárja akkor egyszersmind hazafias missziót is teljesít; mert előmozdítja azt, hogy e hagyományok ismerete minél tágabb körökre kiterjedjen, azok a köztudatba átmenve közkinccsé válhassanak, a nemzetnek multjához s nagy

embereihez való kegyeletét ébren tartásák, s ekkép erkölcsi erejét és a jövőbe vetett bizalmát magasabbra emeljék.

* * *

A tordai hasadék már századok óta ismert s a történet folyamán is több ízben szerepet játszott természeti tüneménye e vidéknek. A hegynék, mely közepén egyenes irányban keresztül van hasadva és szét van válva, oly exponált fekvése van, hogy az nem kerülhette ki a nagy úton járók figyelmét; s a környék lakóinak és azon ezrek és ezreknek, kik a népes tordai vásárokat évről-évre fölkeresték, bizonyára már ősidőktől fogva feltűnt a hegynék messzire látható különös csorbasága.

A túri hasadék felső bejárata. (G á m á n D. fölvétele.)

Nem annyira ismeretes, kevésbé feltűnő fekvésénél fogva. e tájnak egy más ilyenmő természetjátéka, melyet az Erdélyi Kárpát-Egyesület legutóbb feltárt. A *túri hasadék* ez, amannak méltó társa, melyet annál könnyebb Kolozsvárról megtekinteni, mivel nem szükséges érte külön kirándulást tenni, hanem meglátogatását össze lehet a másikéval kötni s a most létesített *Szent-László-körút*-on a tordai hasadékhoz menet a túrit minden kitérés nélkül útba lehet ejteni.

Túr hosszú utcáján végigmenve, honnan a kocsit Magyar-Peterdre kell átküldeni, már szembe ötlük a hasadék bejárata.

Gyalog tovább, a hídra letérve, a patakon átkelve s a szekérutat elhagyva, jobbra visz a vöröskékkel jelzett út a szakadék bal partján a bejáró fölött emelkedő sziklás tetőre. Egy malom kalatyol ott a szoros kezdetén; s azon alúl a patak, a mint a sziklahegy keblét meghasítja, oly szűk csatornába jut, mely valóságos *klamm*-nak mondható s teljesen járhatatlan, mert a víz a két part sziklafalának közét egészen elfoglalja.

Az út emelkedésével egy hullámzó felföld terül el a szem előtt, viritó zöld vetésekkel, legelőekkel; s e nevető kép közepe hirtelen, minden átmenet nélkül ketté van hasítva a 100—150 méternyi mélyre bevágott tekervényes sziklacsatornától. A ki ettől csak 20—30 lépésnyi távolban ott jár a szép zöldelő mezőn, nem is képzei, mily borzasztó szakadék tátong közvetlen közelében. Még kevésbé hinné az, ki ott lenn a szakadék mélyén magas bástyák közé szorítva ugrál szikláról-sziklára, hogy ott közvetlenül fölötte, mily barátságos táj, szelid hajlású rétekekkel, szántóföldekkel, tele étellel, kultúrával simul szorosan a vad szakadékhoz. Zöldebbek, nevetőbbek lesznek a felső tájkép mezői és zordabbak, kopárabbak a mély szakadék sziklái az éles ellentét ereje által.

S hogy ez az ellentét még hatásosabb legyen, ott néz be felülről a hasadékba a barátságos kis városka, Túr, fehér templomával, jó módról tanuskodó házaival, mosolygó vidám képével, a Krajnában levő szent-kanciáni szakadék peremére épített templom és falucska látványosságára emlékeztetve a nézőt.

Ezt a kedves képet, mely a hasadék mentén azután tovább állandóan kísér, — jelzett úttól érintett első kirugó szilaponkról még a járhatatlan beömlési sziklacsatorna egészíti ki malmával együtt.

Az útjelzés imitt-amott kavics garmadák között húzódik tovább, melyeket itt fejtenek a sziklából a közeli utak burkolásához; s ha itt éppen kőzúzó munkások dolgoznak, ezek a vendéget látva, rendesen megszokták kínálni a kőzúzás közben talált u. n. *halszemek*-kel, melyek azonban nem egyebek, mint egy kipusztult ősvilági halfaj megkövesült fogmaradványai, bármennyire hasonlítanak is máskülönben alakjuknál fogva kerek halszemekhez.

Lenn a szakadék sziklafalaiban mindenfelől kisebb-nagyobb sötét barlangüregek meredeznek elő: mindmeggannyi állítólagos búvóhelyei az ellenség vagy a hatóság üldözése elől menekülőknél a régi világban.

Odább a szakadék keleti kanyarulatába egy kerek bástyatömb toladik be nagy dimenziókban: ennek zöld mező borította tetején csavarog tovább a színjelzés, közben prehisztorikus telepekről tanuskodó túrkálásokat érintve, míg végre egy szaggatott kopár sziklavárhoz szerpentináz le, melyet a nagy bástya tető-síkjával egy keskeny kőnyak nyergesedése köt össze. Egy szembeötlő, hármasan színezett jel figyelmeztet a kilátásra, mely innen nyílik.

A sziklavár mélyen kirug a patakra s azt hirtelen éles szög alatt keletre kanyarodni kényszeríti. A megtört patak két szárnya jobbra-balra ott alant s a keleti szárnyon a szoros torkolatának festői sziklacsoportozataitól körülfogott idilli fekvésű kis malom: kedves panorámát nyujtanak

Innen vissza a nagy sarokbástya tetősíkjára s tovább a jelzett úton a *Kővár* (Pripor) összevissza kuszált bástyáihoz, melyek annyira düledezőknek látszanak, mintha minden percben készek volnának arra, hogy meginduljanak s a kis malmot romjaik alá temessék. Az egyik bástyának valóságos emberi feje van: csak hogy ember kellene ám oda, aki ezt a kobakot a nyakán viselni tudná.....

De a míg itt e vadon sziklavárait bámulja az ember, észre sem veszi hogy egyszerre egy nagyocska város kedves, barátságos panorámája tárul elébe.... Igen: az ott Torda, kényelmesen terpeszkedve szét a hegyvölgy-

A túri hasadék alsó torkolata. (G á m á n D. fölvétele.)

vidék szelid hullámain, mintha hívogatna magához a sziklaszakadékoknak e vad világából.

De hiába hív: a jelek nem arra vezetnek, hanem a kővár leomlott bástyája alatt le a völgy fenekére a malomhoz, mely a szoros kijáratát őrzi.

Ez a hasadék legfestőibb elrendezésű része, legromantikusabb zamatú pontja. A szoros ez alsó torkolatánál óriási karajjá öblösödnek ki a jobb és balpart sziklafalai, amphitheatrum-szerű félkörben tárulva föl e helyen a néző előtt, s megkapó hatást gyakorolva mindenkire az élek szaggatottsága, sze-

szélyes csipkézetei, a szikla anyagnak pazarul kidolgozott formái s gazdag színezésének pompája, az egésznek mozgalmas, élénk változatossága által.

Balra egy nagy boltíves sziklakapu tátong le onnan a magasból ide: egy gádorszerűleg merőn aláhajló természetes alagútnak alsó nyílása, melyen keresztül lehet a sziklafal tulsó oldalára látni. A boltíven egy manzardtoronyhoz hasonló roppant szikla-bástya nyugszik felette kimagasodva. A nép *Nagy Csűr*-nek nevezi ezt az üreget.

Errébb egy amannál még nagyobb, süveg alaku hatalmas sziklagula áll őrt a hasadék bejáratánál égnek meredve. Bellebb egy sarokbástya fala ismét át van törve: tágas ablaküreg tátong rajta; mellette egy kisebb fajta talán a kémlelő pontok a szoros védelménél.... Jobbra a *kővár* bástyái kevélykednek, körülzárva a képet és a szoros bejáratát.

A malomtól befelé indulva, az ablakos sarokbástya tövében lép be az út a hasadék szorosába, s egy kőgáton át eljut az alsó zuhataghoz, melynek vizét szép sziklamedence fogadja magába s táncoltatja körben.

Elöl ott fenn magasan a sziklafalban egy hosszúkas üreg nyílik: a *Legények barlangja*, melyben katonafogdosás elől szökdöső suhancok letek állítólag menedéket az elmúlt időkben.

Odább még egy zuhatag jön, melynek vize simára kicsiszolt sziklacsa-tornában siklik fürgén egy nagy tűkörfürdőbe alá: a legények fürdője, vagy — mint ott nevezik, a *Legények borbonája*. Az új út éppen fölötte visz egy a sziklába vágott karzaton tovább.

Végre még egyszer átkelve a patakon s jobbra kanyarodva, nyilvánvalóvá lesz, miért építette a természet e megközelíthetetlen sziklabástyákat, e nehezen hozzáférhető vad szakadékat.

A népközeletnek legendákban feltáruló nyilatkozásaival mintegy versenyezve, a természet alkotó keze is megakartta itt nagy királyunk emlékét örökíteni s szobrot emelve neki, hozzá méltó környezetbe helyezte itt a szoros belsejében, a szentek szentjében helyezte azt el.

Ott áll fenn egy sziklabástya éléről nézve alá a szakadék mélyére a roppant bálványkő, a nagy király légi szobra.

Pogányverő híres László,
A ki seregéből kivált,
Oly magasan, mint egy zászló.

S mikor királynál is nagyobb
Urrá akarták őt tenni:
El nem ment egy tapodtat sem,
Mert csak magyar akart lenni.

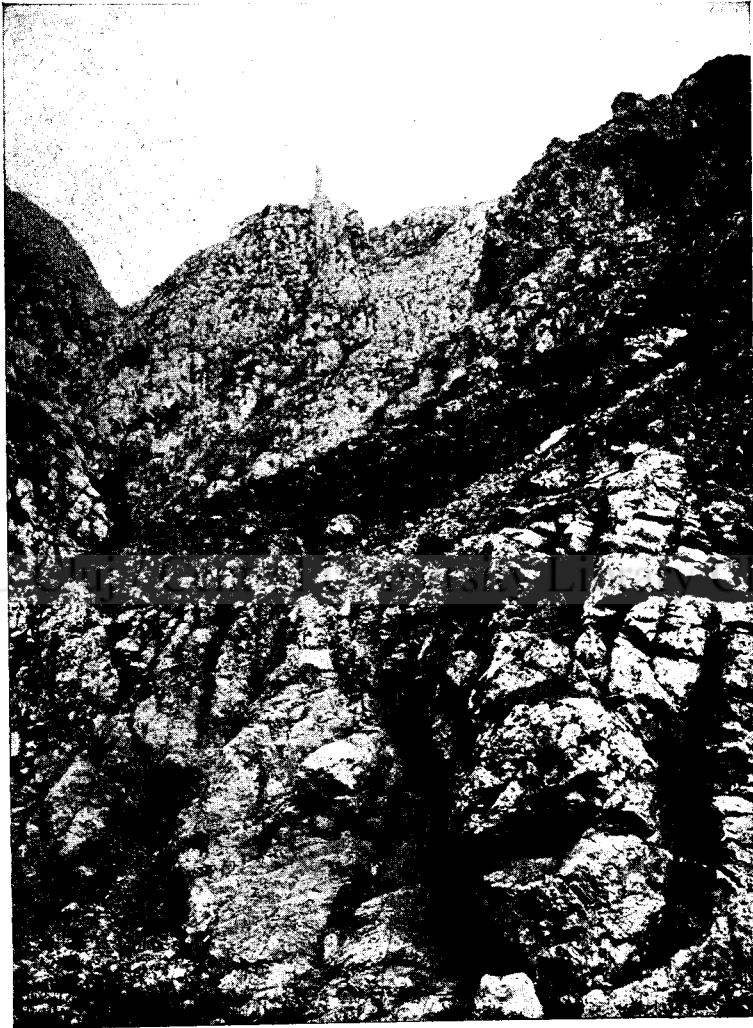
Merészen emelkedik ki a meredély fölébe, győzedelmes-büszkén tekintve szét az őt körülfogó várfalak-, tornyok-, kapuk- és szikla-alakzatokon, melyek mintha mind csak azért volnának alkotva, hogy őrizetéül, udvarául, díszőrségéül szolgáljanak.....

Üdvözlégy nagy király, ott fenn a magasban! Csak állj ott rendületlenül örködve fölöttünk! Bizonyára jobban érzed magad ott e zord küzdelmeket jelképező vad sziklavilágban most, az elpuhult utódok korában, kik hozzád

zarándokolnak, hogy herosz-alakodnak, nagy tetteidnek kegyelettel adózzanak s azokból lelkesedést merítsenek.....

.....Ez a hasadék súlypontja, tulajdonképeni benső magva, hogy úgy mondjam „grand o bjet“-ja. Ez kölcsönöz annak eszmei tartalmat, erkölcsi érdeket; ez az, a mi e szorost mintegy a kegyelet templomává avatja.

.....

Szent László szobra a túri hasadékban. (G á m á n D. fölvétele.)

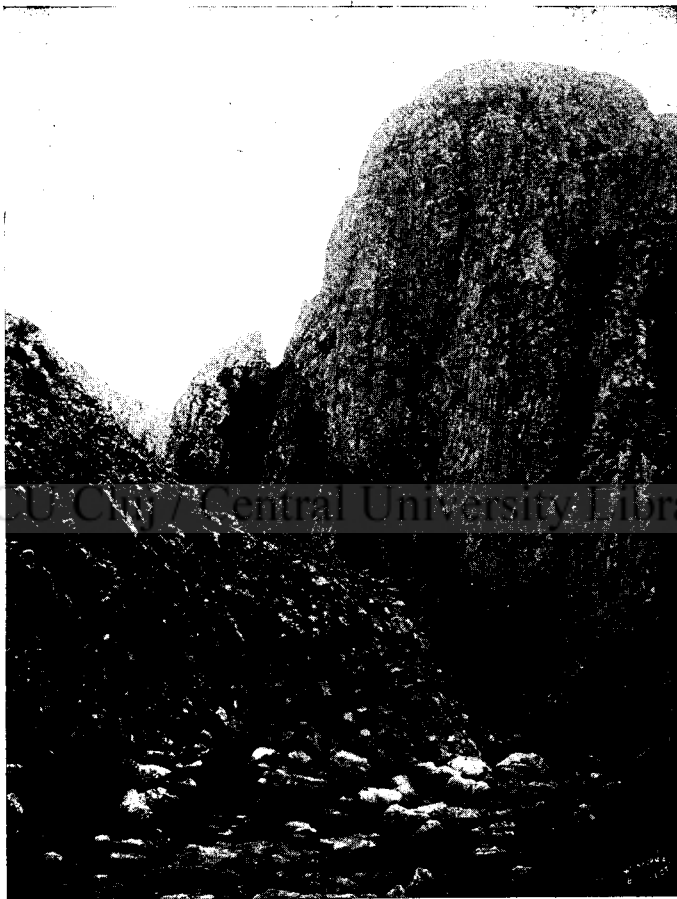
Itt eléri az út a netovábbat: nem lehet bellebb menni, vissza kell fordulni s ugyanazon úton kijönni a hasadékból.

Visszajövet jobbról a figyelmet még egy hatalmas sziklavár ragadja meg, mely a patakra mélyen előre rug s végében egy kisebb mellék-bástyával van megerősítve: ez a *Báró-szög*. Oldalában szintén nagy sziklakapu tátong, melyen a tulsó oldalra keresztül lehet látni. Ez sem más, mint egy

nagyon merően alá ereszkedő szakadékos sziklatunnal, építve a természet kezétől. A nép ezt is *Csűr*-nek nevezi, pedig bizony bajos volna e névnek megfelelő használatra alkalmazni.

Bal kézt egy még nagyobb portále sötét ürege tátong {két szikla-koloszszus közül a gerincről alá, görgeteg-lejtőket bocsátva le onnan a magasból: ez a *Bogyér-barlang*, mely a nép hiedelme szerint a tordai útig nyúlna el.

* * *

A Báro-szög a túri hasadékbán. (G á m á n D. fölvétele.)

A szakadékból ismét a malomhoz kijutva, innen tovább húzódik a piros jelek mentén az út fel a jobbparti erdős hegyoldalban ki a mezőre, át a torda-indali úton, tovább a Szind-gerincnek keletre néző nagy hegylapályán a tordai hasadékhöz, mely már eléggé ismeretes, úgy hogy azzal itt bővebben foglalkozni felesleges volna. Alsó torkolatához érve, úgy visz rajta az út, a patak folyásával szembe menve, keresztül Magyar-Peterdig. Innen kocsin haza indulva, ne mulasztja el senki, azt a pár lépésnyi kitérőt megtenni a tordai út mentén fekvő előbb említett *Szent László kútjához*.

Lehet különben e kirándulást még kényelmesebbé tenni, s Túron le szállva, a kocsit a torda-indali út azon pontjára rendelni, melyhez a túri hasadék alsó malmától az előbb említett erdei út a hegyoldalban kijut; itt kocsira ülve, a Szent-László kút érintésével Peterdre hajtani, s onnan menni végig a tordai hasadékon és benne ismét vissza a kocsihoz.

Sőt a ki még ennél is könnyebbé akarja lábainak a dolgot tenni, az Túron leszállva, a kocsit Koppándra rendelheti, a túri hasadék alsó malmától a völgyön gyalog tovább a víz mentén rövid idő alatt Koppándra juthat. Itt kocsira ülve, a Szent-László-kutat érintve Peterdre hajtat s úgy megy és jön végig a tordai hasadékon. Szóval alkalmazhatja mindenki saját ízléséhez s erejéhez e kirándulást, mely körülmény még inkább megkönnyíti, hogy azt bárki is megtehesse.

SZÉKELY NÉPSZOKÁSOK.

II. A husvétifa és öntöző.

Aint néprajzi gyűjtő, nagy érdeklődéssel kísérem a nép még fennálló szokásait és mindig örömmel jegyzem fel, ha itt ott a századokat átélte ősi szokásokra bukkanok. Jól esik látnom, hogy különösen az én kedves székely népem mily szívoosan ragaszkodik egyes dolgokban ősi hagyományaihoz. Vannak egyes községek — különösen a forgalomtól távolabb eső vidéken — ahol ma is úgy öltözködnek, építkeznek és úgy vigadnak, búsulnak, mint őseik. A központokhoz közelebb eső falvakban a nyugoti kultúra már megkezdte romboló hatását. Az itt élő nép maholnap az ajtófél sorsára jut: se künn se benn. Sem paraszt, sem polgár. Valami szerencsétlen existencia, a mely saját otthonában nem találja meg önmagát. Az asszonyok nem fognak, nem szőnek, a férfiak nem faragnak, nem építenek kalákában, mint régen; a gyári áru, a könnyebb hozzájutás, kiszorítja a háziipart, ráhagyják magukat egészen a korszellem befolyásának: az édes munkát feláldozzák a kényelemszeretnek.

S így vannak egyéb népies dolgokkal is. Mig a távolabbi falvakban székely házakat látunk, székely felirásos kapukkal, a városok közelében már hiában keressük. Ott már a *divat* után hajlanak mindenben. Az építkezés, ruházat, szokások, mind átvedlenek »uras« motivumokká. Hamisítatlan dolgokat csak távolabb találunk. Itt van a néprajzi gyűjtők gazdag tereuma, ahol még --- ha sietünk — megtaláljuk a hamisítatlan népélet gyönyörű és eredeti szokásait.

Azért nem tartom hiában való munkának felkutatni, összegyűjteni és közre adni mindazt, ami a népélettel összefügg, vagyis az őseiktől átöröklött és megtartott szokásokat.

Egyike a legpoétikusabb szokásoknak a »husvétii fa« kitűzése, melyet husvét hajnalán visz a legény választottjának. Már napokkal azelőtt a »legénybíró« valamely társával kimegy a havasra fenyőgalyért, melyet aztán szépen felékítve (papírszalag, zászlók, rózsák és csipkézettel) zeneszó és kurjongatás mellett tűz fel a kapufélfára, ahol kedvese lakik.

Ilyenkor úgy néz ki a falu mintha legalább is királyvárás volna. Minden házkapura jut egy-egy kis fenyőlomb s arról rá lehet ismerni, hogy leányos ház, mert ott rendszeren cifrán van felékítve.

Hajnal hasadáskor összegyül a legénység egy bizonyos helyen s onnan indul ki a »legény-bíró« vezetése és muzsikaszó mellett körútra. Minden ház megkapja a maga fenyőgalyát, sőt ha több lány van, többet is Mire megvirrad, a végig suhanó tavaszi szellő már ott lengeti a tarkábbnál tarkább cifraságokat, hirdelve a felfáradás poétikus ünnepének megjöttét.

Délig aztán az öntözés foly. Zenével és énekszóval állít bé a legénység minden házhoz s a rokonság, vagy szive révén oda tartozó »rigmus«-sal kezdi: Azt hallottuk, hogy egy szép virágszál elakar hervadni s azért jövének, hogy megöntözzük. S aztán apraját nagyját meglocsolják istenigazában, nem kimélve az anyagot, melyet a kút bőven szolgáltat hozzá.

Pirostojás, kalács és sziverősítő jár ki a megtiszteltetésért, melytől a „kézbeli“ is, a fej is megtelik. Dehát szégyen volna a falunak, ha másként történnék. Mire gondolna sóhajtvá vissza az öreg ember: hej, mikor én még legény voltam!

A mulatságnak csak a harmadik harangszó vet véget. Ekkor mindenki templomba megy és csak ha kijöttek Istenházából, következik a folytatás, a mi eltart délig. Első napján nincs délutáni multság, ezt tiltja a hatóság és a vallás. Másodnap aztán annál jobban kiveszik a részöket, mert ekkor egész estig, míg a csorda bé nem jön a legelőről, foly a vigasság. Ha szép idő van, akkor rendszeren a „berek“-ben táncolnak, hol aztán láncokkal, virágokkal ékitik fel magukat s így jönnek bé a faluba estére kelve énekszóval, vidáman, amint azt a nép romlatlan ifjuságától várni lehet.

Harmath Lujza.

ERDÉLYI FÜRDŐK.

Irta: **Hankó Vilmos dr.**

modern élet izgalmi megkivánják, hogy tartózkodásunk helyét időnként megváltoztassuk; hogy pihenve új erőt szerezzünk a jövő év munkájához.

Ez idő szerint alig van család, hol a nyaralás és üdülés kérdése aktuális ne volna. Minden családban keresve-keresik azt a helyet, a hol az élet jó és olcsó, hol négy hetet eltölteni igaz öröm és élvezet, pihenése testnek és léleknek.

Erdélyben 41 fürdő kínálja az üdülésnek és egészségfentartásnak olcsó és kényelmes módjait. Ezt a 41 fürdőt alig látogatja évenként összesen 7000 vendég. Ott állanak ezek gyógyítóerőiknek, kincseiknek minden csodájával ismeretlenül, elhagyatottan.

Erdély fürdői nemzetgazdaságunknak valóságos rejtett kincsei. Nem is kell sovínisztáknak lennünk, hogy ezeket a fürdőket felkeressük. Az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek fontos feladata minden alkalmat megragadni, -hogy a közönségnek és az orvosoknak a figyelmét Erdély fürdői felé irányítsa.

Ha a közönség hónapról-hónapra hallja a figyelmeztetést, hogy csak Erdély fürdőit keresse fel, mert vannak fürdőink, a melyek a külföldiekkel minden tekintetben felveszik a versenyt; ha az ország orvosai lépten-nyomon olvassák a fürdő gyógyító tényezőinek, az ásványvizek therapeutikus hatását, illetőleg az empiria és tudományos vizsgálat révén felszínre vetett eredményeket, az empiria és tudományos vizsgálat új adatait: a hatás alól nem fogják kivonhatni magukat.

A magyar közönség éppen úgy nem tudja, mit adott nekünk fürdőinkben, ásványvizeinkben a természet, mint nem tudják a magyar orvosok;

Borszék. Szt. István-út.

csak is ebben található magyarázatát az a körülmény, hogy közönségünk külföldi fürdőkbe tódul, orvosaink külföldi fürdőkbe küldik betegeiket, idegen vizet itatnak velük. Ismert nevű orvos-egyetemi professzorok még ma is bilini, meg fachingeni vizeket rendelnek betegeiknek, nem tudva, hogy legalább is öt víz van Erdélyben, a mely egyiknél is, másiknál is különb (bóközi Matild, répáti, sat.) Mídon a magyar orvosokról szólok, az idősebbeket értem alatta, a kikre nem volt a kitűnő Bókay Árpád és Rigler Gusztáv tanításának hatása.

Fürdőügyünk mai fejlettsége mellett is 48 millió koronát képvisel, mit magyar családok nyaralás, fürdőzés címén évenként külföldre visznek. A 41 erdélyi fürdő mindössze 7000 ember költekezésén gyarapodott. Tekintélyesnek látszó szám, de mi ez p. o. Wiesbaden látogatottságához képest, melynek gyógyító forrásainál már évek óta több mint 100,000 ember keres gyógyulást, környékét 100,000 ember gazdagítja pénzével, mintegy húsz

millió koronával. Tömerdek vizünk dacára egy millió korona értékű külföldi ásványvizet hozunk be, leginkább olyan vizekért, melyekkel szemben az egyenlő értékű erdélyi vizeknek egész sorát állíthatjuk.

Ásványforrásaink között 16 van olyan, a melyet jól ismerünk. A 16 víz évi forgalma megközelítőleg 6 millió palack. A félig mesterséges kronthali Apollinarisból egymagából 17 millió palackkal töltenek évenként. A giesshübli viznek 7 millió palack a forgalma. Ebből közel egy millió palackkal fogyasztunk el.

Nagy vonásokban bemutatom azokat az erdélyi fürdőket, a melyeket jó lélekkel ajánlhat minden orvos.

Jupitert illeti meg az elsőség. *Borszékkel* kezdem ismertetésemet.

Az erdélyi részek északkeleti szögletében, végtelen fenyvesek rengetegei között fekszik *Borszék*, 900 méter magasan a tengerszíne felett. Egy nagyvárosi telep a vadon közepén. A telep egy igézően szép völgyben terül el; a csinos villák, a nagyvárosi szabású vendéglők, a stilszerűen épített fürdők, a díszesen körülvevett és befedett kútak meglehetősen szétszórtan fekszenek a völgyben. Az épületeket, fürdőket, kútakat a legnagyobb gonddal fenntartott utak, pompás fenyő sétaterek kötik össze.

A fűdőtelep középpontja a „Főkút“, mellette a svájci stílusban épített töltőház. A kik ismerik a Főkút vizét, méltán tartják azt a savanyuvizek királyának, mert az csakugyan Európának rangban legelső élvezeti vize. Ez a víz alkotja tárgyát annak a virágzó üzletnek, mely ezt 3 millió palackban távol keletre egész Konstantinápolyig bevezette.

A felséges víz inspirálta a költőt; a kút fejenél termett Jakab Ödön Borszéken című gyönyörű költeménye:

Minő viz ez, teremő Isten!
Milyen egy áldott, drága víz!
Elűtő minden más vizektől:
Más a vegyalkat, más az íz.
Szegény ember hogy vesztegesse,
Lelkemre mondom, szinte kár!
Ott a helye dús billikomban,
Fényes királyi lakzínál.

Hogy forr, szikrázik hűvös árja,
A mint a földből felsiet,
Tiszta vizét új vízzel váltva
Bőven jagadó medrinek!
S hány millió kis gyöngy a vízben,
Hogy szeri-száma nincsen ám!
Szánandó koldus, ide mérve,
Gyöngyben a roppant Óceán.

A „Főkút“ előtt elterülő pompás Deák-térről gyönyörű sétatutak vezetnek a díszes sétatacsarnokkal körülvevett Kossuth-kúthoz. Vize kitűnő vasas savanyuvíz; sok ezer ember áldja, magasztalja, mert sok ezernak adta vissza elveszett egészségét, sok asszonynak hozta teljesezésbe legtitkosabb vágyát, sok fiatal leánynak festette meg eleven rózsákkal halovány orcáját.

A „Főkút“ közelében van a fürdő második nevezetessége: a *«Lobogó-fürdő»*. Óriási vízmedence, csordultig telve szénsavval túltelített, kristálytisza, a felszálló millió meg millió szénsavgyöngytől forró, lobogó, buzogó, szikrázó, a medencében egyre megújuló csipős savanyuvízzel. Ilyen drága vízben nem fürödnek sehol a világon! Hatását *dr. Vámóssy* Zoltán, a fürdő kitűnő orvosa, a fiatalabb orvosi generáció legelőkelőbb, legtudósabb tagja, az idegrendszerre, az anyagcserére s a vérképzésre bámulatosnak találta.

A Lobogó a közelében épült nagy meleg fürdőházat is ellátja vizével. A meleg szénsavas fürdőket az akutabb rheumák, méhbántalmak, bélhurutok

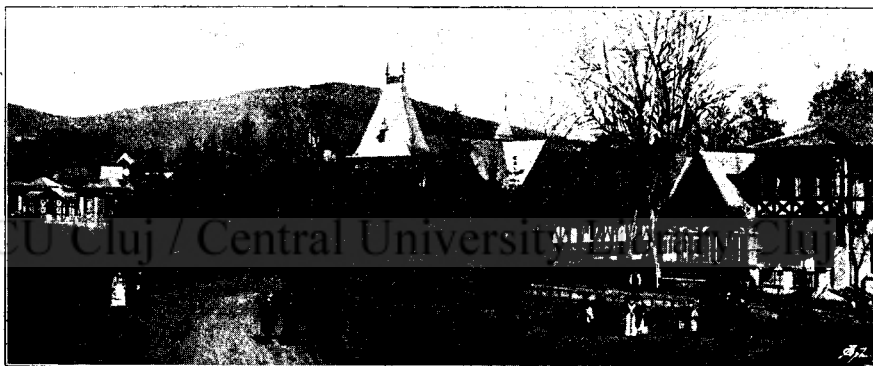
és szívbajok esetében szigoruan a *nauheimi* módszer szerint — kitünő eredménnyel.

Az életviszonyok Borszéken megfelelnek a középosztály igényeinek és képességeinek. A nyugat felől való közlekedés már a jövő évadban 3—4 órával megrövidül, a mennyiben az épülő székely körvasút szászrégen-dédai vonalát a forgalomnak átadják s 2—3 év alatt a körvasút kiépül s ekkor Borszék vasútállomása Oláh Toplica lesz, honnan csak 2 órai kocsit vezet Borszékre.

Előpatak az erdélyi részeknek legrégebben ismert fürdői közé tartozik. Meg is látszik ez a fürdő külsején. A benyomás, a melyet a fürdő a látogatóban tesz, egy világfürdő benyomása.

Az utakat díszes emeletes épületek, pompás villák, fürdőépületek szegélyezik. A telep alsó részében jól gondozott park terül el. A felső részben hasonló gonddal ápolt parkkal találkozunk. A két parkot egy hosszú, hárs- és gesztenyefákkal beültetett s két oldalról elegáns villák, lakóházak, vendéglő-épületek és árucsarnokokkal szegélyezett széles sétaut köti össze.

A sétaut felső felében van a „Főkút.“ A kút páratlan vize e helyet eszi a fürdői élet középpontjává. Mint savanyuviz dietetikus használatra is s kellemes; nagy híret azonban, mint gyógyítótal szerezte. A „Főkút“ vize

Előpatak.

Európa vasban leggazdagabb vize. A vas, a natrium és magnesium hydrocarbonat és szénsav olyan szerencsés arányban fordulnak elő az előpataki vízben, a melyben azt Európa egyetlenegy vize sem tartalmazza. E körülmény magyarázza meg az előpataki fürdőnek nagy látogatottságát.

Az emberek legnagyobb része gyomorbajos lévén, a fürdői saison nyil-tával az ezen bajban szenvedőknek egész raja keresi fel forrásánál a természetadta csodaszert.

A kor követeléseivel a fürdő minden tekintetben lépést tartván, páratlan gyógyítóforrásain kívül ma már rendelkezik mindazon gyógyító tényező- zőkkel, a melyek ilyen előkelő fürdőhelyen úgyszólván nélkülözhetetlenek. Van modern vízzel gyógyító intézete, svédgimnasztikai terme, gyógykonyhája, ezenkívül kellő berendezés Oertl-féle kurákra, sat.

Az előpataki források *Kelen* József dr.-nak, a fürdő jeles orvosának véleménye szerint az idült gyomor- és bélhurutot, az emésztési zavarokat, a gyomortágulást gyógyítják bámulatos sikerrel.

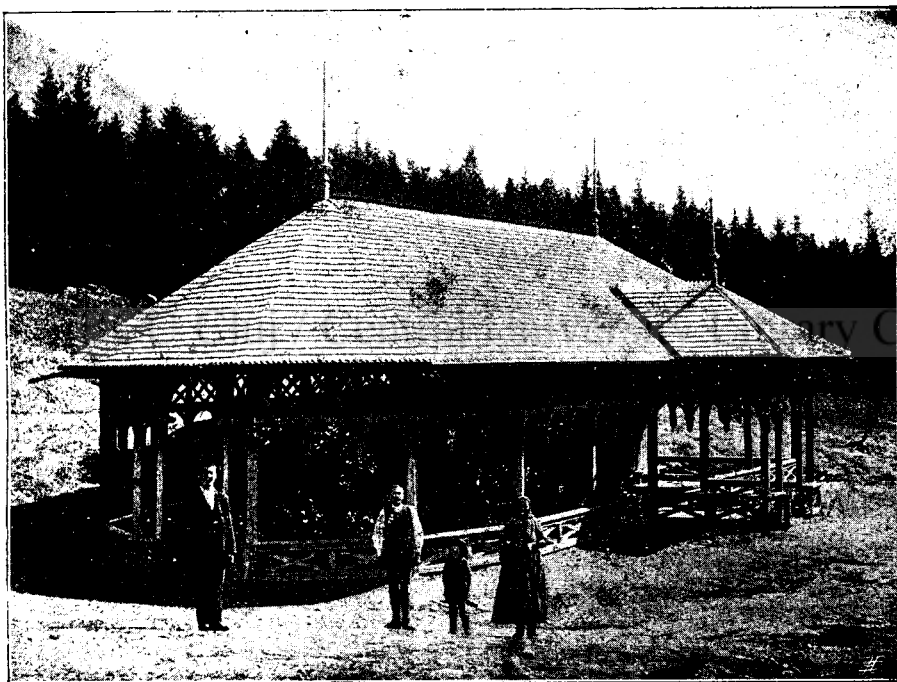
Tusnád Csikvármegye déli részében, az Olt folyó balpartján, erdős hegyekkel védett gyönyörű helyen terül el. Fenn a sziklafalon az ős fenyőerdő koronái zúgnak, balzsamos illatot árasztva szét a legtisztább hegyi levegőben; alant az Olt hullámai csattognak, gyorsan rohanva alá a megostromlott

sziklalépcsőkön. Tusnádnak fekvése, levegője, páratlan fenyősétahelye, — gyönyörű villái bármely világfürdőnek díszére válnának. Vizei kitűnő sós, vasas savanyu vizek.

Tusnád fürdő elsőrangú klimatikus gyógyítóhely. Gyógyító tényezői révén a betegségek egész sora (a légző szervek bántalmái, mellhártya izzadmány, a tüdő és hörgők tágulata, a gyomor és belek idült hurutja, hosszas betegségek után kifejlődő vérszegénység, idegbajok) talál itt gyógyulást.

Szováta fürdő Maros-Tordavármegyében, a szováta szikzlák tövében terül el 560 m magasan a tenger színe felett. A telep, mely alsó és felső részből áll, a Hargita-hegylánc déli lejtőjén épült fel, ős tölgyerdők közt fekvő meleg és hideg sóstavakkal, modern berendezésű kád- és tükörfürdőkkel, nyílt uszodákkal, zuhanyokkal.

A felső és alsó telepen mintegy 120 szoba áll a vendégek rendelkezésére.

Tusnád, Főkút.

A fürdőnek nagy nevezetességei hideg, langyos és forró sós tavai; ezek között különösen az Illyés-féle Medvetó, valóságos természet csodája! Csoda, mint látvány; csoda, mint tünemény. Egy 8 kat. hold kiterjedésű pompás tó; vize nem édes, hanem erősen sós (egy liter vízben 231 gramm a konyhasó). A víz hőmérséklete másfél méternyi mélységben 65°C. Egy negyed méter mélységben megközelítőleg olyan hőmérsékletű, mint a legalsó vízréteg (41°C). Másfél métertől lefelé ugyanis a hőmérséklet fokozatosan alászáll. Ez a tó, mely hőmérsékleti viszonyait illetőleg páratlanul áll Európában, a nagy jövőre hivatott szováta fürdő középpontja és legfőbb ékesége. Ezen a tavon kívül egész sorával találkozunk itt a meleg sós tavaknak.

Ha a Medve-tó vizének kémiai összetételét más hasonló természetű vizekével (Ischl, Aussee, Gmunden, sat.) összehasonlítjuk, kitűnik, hogy a

Medve-tó a vizek között az első helyet foglalja el. Abban azonban versenytársait felülmulja, hogy hőmérséklete ezekenél sokkal magasabb. A meleg fürdőház pompás kádjait a tó forró vígrétegéből felemelt víz táplálja. A tó partján is kényelmes fürdőszobák, a tóban való fürdéshez.

Amilyen nagy természeti nevezetesség a szovátai Medve tó, bizonyos bajokban (köszvény, csúz, rheuma, női bajok, skrofula, sat.) éppen olyan nagy annak orvosi értéke. Nem csoda, hogy egyre többen keresik fel Szovátát, nem csoda, hogy évről-évre többen teszik e bájos helyet állandó otthonukká.

Hogy Szováta természeti kincsei már a közel jövőben tevékeny tényezői lesznek a Székelyföld gazdasági fellendülésének, az iránt biztosítékot nyújt az a meleg érdeklődés, melyet *Sándor* János államtitkár megváltozott viszonyai, országos gondjai között is megtartott Szováta iránt. Az ő gondoskodása terelte Borszékot is a világforgalom útjába. Erre az érdeklődésre építve most már semmi kétségünk nincsen benne, hogy rövid idő alatt testet fog öltetni az a kép, melyet Szovátáról fantáziánk festett.

A forrásainak gyógyító erejéről országszerte híres *Koroná* Udvarhelyvármegyében van. Ez a kis fürdő földes vasas ivó forrásai, sós savanyu fürdő forrása, tiszta levegője, szénben gazdag erdős környezete, berendezése s kitűnő orvosi vezetése révén predesztinálva van arra, hogy a tüdőbetegek gyógyítóhelye legyen.

Az ivóforrások hatása — dr *Nagy* Albertnek, a fürdő jeles orvosának tapasztalatai szerint — tüdő és lélekzési bajokban a csodával határos. A fürdők használata után pedig leginkább a csúzos és köszvényes betegségek, aranyeres bajok, izzadmányok, skrofula, bőrbetegségek gyógyulnak. Gyógyító tényezők még itt a lignosulfit belégzés, a tej- és kefir-kúra is.

A szerény torjai »Büdös-fürdő» egy csapásra küzdötte fel magát előkelőbb fürdőink sorába. Átalakulásával »*Bálványos fürdő*» nevet kapott. A Háromszék egy részét uraló Büdöshegy egyik nyulványán, 100 méterrel a Büdös barlang alatt, a fennsíkron, az erdő lombjai közül hatalmas, palotaszzerű épület emelkedik ki 924 méter magasan a tenger színe felett. A legszebb erdő kellős közepén, egy magaslaton, a szelektől teljesen védett helyen épült elegáns szállót alig néhány éve, hogy átadták rendeltetésének. A szállóban 50 vendégszoba — a legnagyobb kényelemmel berendezve — ezenkívül nagy ebédlő, társalkodó, több fürdőszoba, hideg vízzel gyógyító intézet állanak a vendégek rendelkezésére. Az ellátás a vendéglőben pensiószzerű. Vízvezeték, nagyvárosi kényelem, elegancia a rengeteg kellős közepén. Kitűnő fekvése, tiszta levegője, berendezése a havasalji klímával bíró klímás gyógyítóhelyek sorába helyezi a telepet.

Nagy érdeket ad a telepnek a torjai »Büdös-barlang», mely gáz- és kénsav forrásai rendén világra szóló természeti nevezetesség. A barlang bejárata mellett egy kis gyermek is baj nélkül megállhat, a barlang fenekén pedig egy középnagyságú ember feje felett mintegy két méter magasan összecsapnak a gázhullámok, amelyek ölnék és gyógyítanak. Ez a barlang olyan, mint a nyári napon felvonuló felhő, melyben benne van a termékenyítő eső áldása, de benne van a pusztító jégverés és gyilkoló villám is.

Az állatok messze kerülnek merges lehelletét; s ha benézünk sötét torkába, nem találunk benne semmi életet; a gázok, melyek ölnék, egész séget, életet is adnak. A Büdösbarlang sok nehéz rheumás bajnak volt már meggyógyítója

A legujabb kor szülötte a *kereszténységi* klímás gyógyítóhegy (Kurhaus auf der hohen Rinne) Nagy-Szeben közelében; tengerszín feletti magassága 1420 méter lévén: országunknak legmagasabban fekvő gyógyítóhelye.

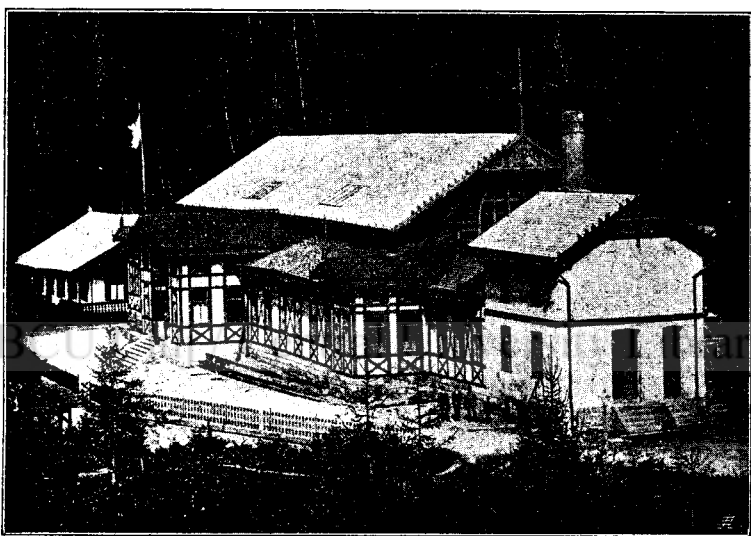
A telep gyógyító tényezői: hidegvízzel gyógyító intézet, massage, villamosítás, inhallálás, meleg- és hidegfürdők, terrain kúra, stb. A külföldiek közül

eléri, vagy túl is haladja a Rigit, Innichen-fürdőt, Bormiot, s nem messze marad el Davostól sem. Ha ilyen lépésekkel halad előre, nemsokára keregett szanatoriuma lehet a tüdő- és szívbetegeknek.

Bázna fürdő egy Felső-Bajom község mellett elhuzódó szép völgyben, gyönyörű szőlőhegyek tövében, jól gondozott árnyas parkban terül el. A parkban buzognak fel a források; ezek látják el vízzel a meleg, a hideg tükör- és az iszapfürdőket.

A felsőbajomi fürdőnek egyik nevezetessége a szénhidrogén gázkiömlés. A vízmedencékből előtörő szénhidrogén gázokat összegyűjtve a főtérre levő világító tornyocskába vezetik, melynek tetején örök tüzzel égnék.

A báznai ásványvíz forrásvizek a legkiválóbb jód- és bromtartalmú sósvizek közé tartoznak. Konyhasó, jód- és bromtartalom tekintetében felette állanak az Európaszerte ismeretes halli, ivonici, kreuznachi vizeknek. Az ezekből készített báznai *jodsó* a legjobb úton van arra nézve, hogy országunkból kiszorítsa a halli és darkauai fürdősókat. A báznai fürdő iszap

Tusnád. Stefánia-fürdő.

összetételére nézve a sós vasas-iszapok közé tartozik; összetételéhez képest kitűnő anyag borogatónak és iszapfürdő készítéséhez. Gyógyító eszközei révén a báznai fürdő — dr *Laám* Albertnek, a fürdő kiváló orvosának tapasztalata szerint — a következő betegségeket gyógyítja: köszvény, izületi csúsz, a görvélyhor különböző alakjai, csont- és csonthártyabántalmak, neuralgia, ekcema, női bajok, stb.

Vizakna sósfürdő Nagy-Szeben mellett fekszik, 484 m. magasan a tenger színe felett.

A ki ezelőtt néhány évvel látta Vizaknát, ezt az elhagyatott, igénytelen kis fürdőt, az alig ismerne a mai Vizaknára. Ez az átalakulás a fürdőben a fürdő új igazgatójának *Zsedényi* Ottónak a nevéhez fűződik. Ha végig tekintünk az új berendezéseken, a tófürdőkön, a fürdőházakon, a parkon: sokat ígérő fejlődésnek jövődöbeli képe bontakozik ki szemeink előtt.

A vizaknai fürdőt nagy sikerrel használják, csúszos, köszvényes és görvélyes bajokban, bőrbántalmaknál és idegbetegségekben.

Ismertetésem hézagosa volna, ha a vizaknai fürdő tárgyalása során föl nem emliteném a hatalmas szárnycsapásokkal előtörő sósfürdőket, azok között *Maros-Ujvárt*, amely számos gyógyító tényezői révén az első egyike,

Tusnád. Rezső-forrás.

Tordát, mely nemes városa áldozatkészségéből berendezésre kiváló, gyógyító hatásra páratlan.

Az emberek nagy forgatagában, a midőn csak azt veszik észre, aki észrevéti magát, ki méltatja figyelemre a szomszédos, igénytelen *Kolozst*, ezt a kedves, csöndes, hivság nélkül való fészket. Pedig ez a szépen fejlődő sós fürdő a legnagyobb mértékben megérdemli a figyelmet. Vize összetételéhez képest Európa legtömörebb sós vízei közé tartozik. Összetételét illetőleg a halli és reichenhalli vizek mellett foglal el igen előkelő helyet. *Halász* János dr.-nak, a fürdő derék orvosának tapasztalata szerint a kolozsi fürdő a következő bajoknál használható feltűnő sikerrel: csúz, köszvény, skrofula, rachitis, női bajok, idült izzadmányok, aranyér, stb.

Háromszékvármegyében, a keleti Kárpátok lábánál találjuk *Kovásznát*, ezt a csodálatos helyet. Minden magántelken pompásabbnál pompásabb ásványviz-forrás, széndioxid gázkiömlés. Vizei közül legfontosabb: a község közepén tombolva felfakadó Pokolsár, kavargó, örvénylő, zúgó forrásban lévő vizével. Ezt a munkát a felfakadó szénsavgáz végzi, mi a palaszürke vizet állandó hullámozásban tartja. Vize csúzos, köszvényes, görvélyes és idegbajokat gyógyít kitűnő eredménnyel.

A fürdőtelep középpontja fenn Vajnafalván van a Mikes- és Apor-féle telkeken. A Mikes-telken van az u. n. Mikes-fürdő, mely két részre osztott medencéből álló vasas hidegfürdő. Vasas savanyú vizét kiváló eredménnyel használják hiányos vérképzés esetében, női- és idegbajokban.

Az ivóforrások közül kettő elsőrangú gyógyító viz. Ezek között a „Horgász“-forrás összetételre hasonlít a Selters-vizhez s majdnem azonos a gleichenbergi Constantin-forrással. Sokkal erősebb hatású a „Hankó-forrás.“ *Zentai* Dávid dr. fürdőorvos tapasztalata szerint az emésztési zavarok, étvágyhiány, gyomorégés, epezsavarok, gyomor és bélhurut, a légző szervek hurutja javulnak, sőt teljesen meg is gyógyulnak a kovásznai ásványvizek használatát után.

Kit útja *Sztojka* pompás fenyvesei közé vezet, az alig fog *Sztojka*ra ismerni, az mindenütt megfogja találni az új regime keze nyomát; mindenütt, de legjobban a lakószobák felszerelésén, a jó és olcsó ellátáson, mindenek felett *Sztojka* gyomorbajokban páratlan, kitűnő vizének szakszerű kezelésén.

Szerényebb berendezésű, de nagy kincseket rejtő fürdők még az *alvácai*, *algyógyi*, *büdöspataki*, *borbereki*, *csikszeredai*, *görgény-sóaknai*, *homoródi*, *jegenyei*, *kászoni*, *málnási fürdők*, továbbá a *Sugás-fürdő*.

GYERGYÓ-BÉLBOR ÉS VIDÉKE.

— A legmagasabban fekvő erdélyi község. —

Gyergyó-Bélnor községet és környékét ábrázolja a jelen ünnepi számhoz csatolt színes műlapunk, mely Ūrmössy Sándor festőművész hangulatos festménye után készült.

A Gyergyói és Görgényi havasok közt elterülő gyönyörű fensík az a Gyergyószentmiklós középponttal s más vagyonos és népes községektől benépesült, rendkívüli természeti ritkaságokban és tájszépsegekben dús földdarab, melyet Gyergyónak nevezünk.

Ennek a Vasláb és Ditró között körülbelül 20 kilométernyi hosszúságban kiterjedő hajdani Gyergyószéknek (Sedes Giergiensis) a vidékén van Borszék, a békási szoros, a Gyilkostó stb. és itt fekszik Erdély legmagasabb pontján épült községe, *Bélnor* falu, mely Csikvármegye gyergyótölgyesi járásában ma már kedvelt nyaralóhelylyé kezd válni. — A romániai határszél felé elszigetelt remek vadregényes vidéken épült ez a havasi kis község, mely a jogtalanul elfoglalt, de Romániától revindikált és visszakebelezett havasok területén keletkezvén, felerészben az egykori Csikszék által felosztatlanul kezelni köteles közjöveldmi alap számára, mint annak tulajdona, haszonbért fizet, másik fele pedig Ditróé. Amint Borszékből jövet Holló község felső végénél az út felét megtettük, Tölgyes és Borszék között az utból kitérünk s a Kis-Beszterce vize mellett gyalgó erdei úton fölfelé valami 26 km.-t dőcögünk szekéren *Bélnorig*.

Az Erdélyi Uti Kalauz szerint is a bélnori tágas völgykatlan változó szép képeivel s a borszékihez hasonló kitűnő savanyú vizével megérdemli fáradságunkat.

A *Bélnorig* kocsin megtenni szokott útról az E. K. E. kiadásában megjelent *Székelyföld* így ír: „*Bélnorra* az út a Besztercének hol szűkülő, hol táguló völgyén vezet keresztül, magas sziklakapuk alatt, illatos virágokkal behintett buja rétek s erdőkkel borított hegyek között. A völgy lelke, a Beszterce életet fakaszt mindenütt útjában; sok helyen azonban rombol is, csattogva rohan le, sziklákat tépve ki medréből s hatalmas köveket hőkörpölygetve sziklaágyában. Négy órai kocsitút után, a bélnori katlanban s nemsokára a községben vagyunk.“ Nagyrészt oláh, de részben magyar lakói az ezer lélekszámot meghaladják; a falunépe erőteljes, izmos, jól fejlett; a nők feltűnően szépek. — Ez a község országrészünk legmagasabban fekvő helysége, melynek magassága 1053 méter; a Pallas Nagy Lexikon szerint 1250 m., mely utóbbi szám ha tévedésen nem alapulna, talán az egész ország legmagasabban lakott pontja *Bélnor* volna. *Bélnor* környéke ásványvizekben rendkívül gazdag; számuk a 100 at is meghaladja. Azonban csupán kettőt gondolnak; az egyiket, mely köpübe van foglalva, ivásra, a másikat, mely medencévé van kitágítva s deszkafallal körülvéve, fürdésre használják. *Orbán* Balázs is klasszikus művében megjegyzi, hogy egyedül a *bélnori* ugynevezett Sáskaréten hatvannál több forrás buzog fel. Ezek közt

legnevezetesebb a *Rotyogó*, mely a borszéki főkutnál is több szénsavgázt tartalmaz, s annál jóval erősebbnek tartják. A *Bélbor* környéki ásványos források a borszékiekhez hasonlóan nagyon csekély hőfokkal bírnak.

Különösen a borszéki fürdővendégek kedvelt kirándulóhelye *Bélbor*, mely a Kelemenhavas délkeleti aljában terül el, hova lóháton Toplicáról még könnyebben eljutva, páratlan szép kilátást élvezhetünk a csucsról. — Jelen soraink szolgáljanak magyarázó szövegül *Gyergyó-Bélbor* község e füzethez mellékelt látóképéhez.

Za—la.

KÜLÖNFÉLÉK.

† Jókai Mór.

A magyar nemzeti irodalom fejedelmi nesztora, a legkiválóbb és legtermékenyebb hazai író, a legnépszerűbb mesemondó és a tájleírás utolérhetetlen mestere: Jókai Mór meghalt.

Az egész nemzet gyásza kísérte e nagy szellem kialakítását s az E. K. E. is adózott felejthetetlen emlékének. Mint az E. K. E. tiszteleti tagja még résztvett két év előtt végbement zászlószentelésünkön és sajátkezüleg verte be a zászlószöveget, melyen a Jókai név ma is bevésve ragyog. De bevészte ő minden erdélyi ember szívébe a nevét azokkal a gyönyörű szép regényekkel, melyekben hazarészünk festői tájait ragyogó tollal írta le.

Áldott legyen emlékezete!

Közleményeink statisztikája.

Az 1892—1904. jul. 1-ig terjedő időközben 208 munkatárs (köztük 23 nő) működött közre 603 nagyobb közleménnyel, 15 költeménnyel és 1178 kisebb cikkelyvel.

A kisebb cikkelyek kétharmad része turista és idegenforgalmi tartalommal jelent meg.

A kisebb közlemények tartalom szerint így oszlottak meg:

turistaság = 303, néprajz = 157,
fürdőügy = 190, különféle = 528.

Megjegyzendő, hogy az utolsó rovatnak is több mint fele szintén turistaság-

gal foglalkozott, úgy hogy az összesen 1796 cikkelyből a túlnyomó rész speciális turista érdeket szolgált.

Képünk megjelent összesen 540, ebből 7 külön melléklet s ezek közt két színes műlap.

Végül álljon itt a dolgozótársak statisztikája; a névsorba azokat vettük föl, a kik lapunkat a lefolyt 12 és félév folyamán legtöbbször fölkeresvén, legalább 4 nagyobb közleményt írtak. Ime a névsor:

† Bikfalvy Károly dr., Boér Miklós, *Czárán Gyula, Czirbusz Géza dr., Farkasházy Zsigmond dr., Feilitzsch Ártúr báró, K. Fodor János, Gyulai Farkas dr., Gyárfás Győző dr., *Hangay Oktáv, *Hankó Vilmos dr., *Harmath Lujza, *Herrmann Antal dr., Hoffmann Géza, Kelemen Lajos, m. Kovács Géza, dr. Kúún Géza gróf, Márki Sándor dr., *Merza Gyula, Nemes Ödön, K. Nagy Sándor, Pálffy Mór dr., † Primics György dr., † Radnóti Dezső (a folyóirat megindítója), *Radnóti né H. Irén, Rubinyi Mózes, Sándor József, Schwarczel Adél, Soly mássy Adolf, *Szádeczky Lajos dr., † Szilvássy János dr., Szinte Gábor, *Téglás Gábor, *Téglás István, Urmánczy Nándor, Veress Endre, *Versényi György dr.

A csillaggal megjelöltek egyenként legalább tíz cikkelyvel gazdagították az „Erdély“-t. Vagyis az itt közölt 37 név közül tizenketten, mint legtöbb dolgozót írt munkatársak összesen 242 cikkelyvel szerepelnek; ebből 4-től egyenként husznál is több köztemény ered, mely együtt véve 143-nak felel meg.

Ime ez az Erdélyben eddig meg-

jelent közel 2000 cikkely rövid kimutatása.

Sikerült fotografiai felvételek.

Május hóban Czárán Gyula tagtársunk tiszteletére Mannsberg Sándor báró kezdeményezéséből az E. K. E. központja és turista-osztálya sikerült társas összejövetelt rendeztek.

Azonban a fehér asztal mellett szokásos vidám hangulat csakhamar komoly és nagy horderejű turista tanácskozásba ment át, mely a nyári kirándulások programjának megállapításán kívül első sorban a túri- és torda-hasadéktanulmányozását határozta el. Kolozsvárt tartózkodása alatt nem kevesebb, mint 4 ízben vezetett Czárán Gyula országgrészünk e világhírű pontjához kisebb-nagyobb társaságot abból a célból, hogy a hatalmas torda-hasadékkal szemben nem kevésbé érdekes túri-szoros paritása valahogy megóvassék.

A helyszíni szemlék alkalmával egy pár remek fényképfelvétel is készült, melyek Gáman Dezső tagtársunk művészzettel párosult műkedvelői virtuozitását dicsérik.

Különösen fölhívjuk olvasóink figyelmét mai számunkban a túri hasadékból bemutatott sikerült illusztrációinkra.

Ezek sorában az ugynevezett Sztlászlós zóbor nevezetű kőszál vagyis ember alakhoz hasonló egyenes kőoszlop, melyet sokféleképpen elkereszteltek, tudunkkal eddigelé még a hivatásos fotografusok figyelmét is kikerülte.

Czárán Gyula nagy kútató talentumával rávezette erre a természeti tüneményre azt az amatőrt, ki aztán a távoltság és helyzet nehézségeivel oly fényesen tudott megküzdenni, hogy pompás felvétellel a szakembereket is ámulatba ejtette.

Sőt tekintve azt, hogy úgy a túri-

mint a torda-hasadék szakszerű tanulmányozása mind szebbnél-szebb és jóformán ismeretlen részleteket fog fölárni, egy későbbi közlemény keretében óhajtuk majd bemutatni azt az impozáns nagyított fotografiai felvételt, mely Sztlászlós zóbrát gömbalaku fejével és nyílegyenesen égnek meredő testével legalább tekintetünknek hozzáférhetővé teszi.

A „diák-szállók“.

Ez alatt a cím alatt érdekes levelet intézett Kerekgyártó Elek dr., az „Egyetértés“ szerkesztőjéhez, melynek a diáturistasággal kapcsolatos eszmemete a következő:

Az idealizmus nemes időszakának pirkadását jelzi az a szép eszme is, melyet az Egyetértés „Diák-szállók“ cím alatt bocsátott a közönség elé.

Ez az eszme igen széles kört foglal magában. Nem egyedül az iskolák ügye ez. Nem is az ifjuságé. Ez az eszme nemzeti érdek.

Ha csupán az iskolák érdeke volna az az indítvány, a melyet a Diák-szállók eszméje képvisel, még az esetben is megérdemelné a védelmet és a támogatást. Annyival inkább síkra kell szállani az ügyért, mert kétségkívül lényeges nemzeti érdek az, hogy a nemzet ifjuságának egyik jelentékeny része hogyan szórakozik abban az időben, a melyben egészen szabad, a melyet rég idő óta „nagy vakáció“-nak neveznek.

Bölcs elődeink figyelme a társadalmi érdekeknek legtöbb ágazatát kellő gondozásban részesítette. Lehet, hogy erre bizonyos hasznossági elvből megélhetési kényszer is utalta. De örvendetes tény, hogy az ifjak hasznos szórakoztatása száltal ismereteik gyarapítása sohasem volt kicsinyes dolog előttük.

Még a jobbágy-ifjuságnak is megvoltak játszótereik. A nemesség ifjai, a városok fiatalsága, a céhek legényserege

nem volt kényére hagyva szabad idejében. Az iskolák diák-serege pedig rendszeresen majálisozott, kirándulásokat tett, kellő felügyelet alatt játszott. Ezenkívül a már „futott“, azaz előkészített diákok ünnepekre és „szuplikálni“ jártak.

Nem tudom, lelkében van-e még sok volt diáknak a nagy szüneti utazgatás (supplicatio) édes emléke? De a kínél az még el nem enyészett, az fájdalmasan kérdezi: ti legujabbkori bölcsék, miért szüntettétek meg a diákság szuplikálását? S ha bátrak voltatok atyáink ez intézkedését korszerűtlennek tartani és azt eltöröltétek: mit adtatok helyette a kárvalott ifjuságnak?

Bizony-bizony ti semmit sem adtatok. A ti két kezetek a romlásban edződött meg. S emelt fővel jártok annyi rom felett.

A romlásnak ezt a kezét feltartóztatni vannak hivatva a „Diákszallók“ is. Ha nem, hát legalább üdvös hangulatot és eszméket ébreszszenek.

Feltűnő, hogy ifjaink nemes szórakoztatása kevés embernek ad gondot hazánkban. Tanfelügyeletünk e tekintetben szegényebb a templom egorénél. Nekik az ifjakra csupán csak addig van gondjuk (persze a szabályzat értelmében), míg azoknak szól a csengetyü az iskola falai között. Azután az ifjuság ügye sem szívüket, sem elméjüket nem terheli. Annyira nem terheli, hogy itt Budapesten a lehetetlenségek közé tartozik a tanulók okszerű, rendszeres, tehát pedagógiailag helyes szórakoztatása.

A mivel külföld ezt a kérdést nemcsak tárgyalgatja, mint mi, hanem többféleképpen megoldotta.

Tessék csak megfigyelni esetleg Osztenében Blankenbergben, Scheveningenben stb. fürdőzés alkalmával, hogy hány iskola ifjusága fog az idő alatt ott megjelenni. Nem azért, hogy ott száz meg száz vendég éjjeli nyugalomát megzavarják; hanem, hogy eszközei legyenek a nemes szórakoztatásnak.

Az ifjak körében alakult daloskörök, zenészek, kerékpározók, labdajátékosok egymást váltogatva jelennek meg a korzók pavillonjaiban, hogy ügyességeiket szerepeltessék. S meglepő, mennyire figyelmeztettek ezek a kiránduló csapatok! Ő rájuk nem kell a rendőröknek figyelniök, még csak támogatni sem szükséges őket a rendcsinálásban. Közöttük mindenik szerepnek meg van alkalmas embere, a kik a legképzettebb rendőrökkel hasonlíthatók össze.

Ezek az ifjak nemcsak az iskolai évben, hanem a nagy szünet alatt is foly-

tonos érintkezésben állanak akár egy helységben laknak, akár távolabb egymástól. Megrövidíti utjokat a hajó, vagy vasut, melyen nagy kedvezményrel utazhatnak.

Megrövidíti a kerékpár, melyet a külföldi ifjak kiváló módon jól használnak fel. De pénzzel is rendelkeznek, mert körutjuk gyakorta jól jövedelmez erszényüknek, jóllehet a közönség kizsákmányolása előttük ismeretlen.

De nagy segítségükre vannak ez ifjaknak a polgári iskolaszékek.

Amint nálunk is a céhek annak idején oly lelkiismeretesen alkalmazták, a „legények szálló“-ját, a község viszonyai szerint különbözőképpen elevenítették föl, azaz, alakították át.

Ezek a szállók hazánkban is szép feladatnak állottak szolgálatában. Utazgatásom alatt nagyon is több ízben élveztem azok hasznát. Kár, hogy ez is kiveszett hazai régi intézményeink sorából.

De nem állíthatnák-e ismét vissza, mondjuk, a modern, de tisztességes ízlés követelményeinek megfelelőleg az iskola-felügyeleti tényezőket.

Hát lehet-e magasztosabb munkakört képzelni, mint közremunkálni abban, hogy az ifjak szabad idejüket a nemzeti élet hasznára értékesítsék. És hány szép-lelkű ember van hazánkban, férfiak és hölgyek között egyaránt, a kik ebben a magasztos munkában hivatással, kellő érzékkel és megfelelő buzgalommal résztvehetnek.

Szerény véleményem szerint ennek a megért eszmének elméleti fejtegetéseire már nincs szüksége. Vezetők kellene. Tanfelügyelők és iskolaigazgatók, a kik az ifjuság felügyeletével megbízott jeleseink közül megalkotják azt a jelentékeny bizottságot, mely áldásos munkát óhajt végezni akkor is, a midőn az iskolák kapui zárva állanak.

A kolozsvári kányafői menedékház fölavatása.

Junius hó 12-én ragyogóan verőfényes szép vasárnapi délután tartotta az E. K. E. ez idei első hivatalos kirándulását Gyöngyössy Béla kir. erdőfelügyelő, az E. K. E. turista osztálya buzgó elnökének a vezetése mellett.

Mint rendező házigazda Kovács Géza titkár tette meg a szükséges előkészületeket, valamint, hogy őt illeti az elismerés is, hogy a titkársággal örökségül kapott folytatatólagos fásítási, rendezési és utkészítési

munkálatokat oda fejleszthette, hogy az E. K. E. ez újabb turista alkotását hivatalosan át lehetett adni a forgalomnak.

Mintegy 30 egyesületi tag és vendég jelenlétében ment végbe az ünnepi aktus, mely valóban rózsás hangulatban indult, a midőn *Pap* Mihály ezredes tagtársunk mindjárt bevezetésül szebbnél-szebb rózsákkal, kertjének pompás virágdiszével árasztotta el a jelenlevő hölgyeket, mely gavalléros figyelem bizonyára nagyban hozzájárult a turista fáradalmak enyhítésére.

A földmivelési miniszter jóvoltából apró csemetékkel ma-holnap fenyvessé varázsolandó üdülő hely juharfákkal szegélyezett és padokkal itt-ott ellátott remek szerpentín útján haladt föl a kis karaván, midőn egyszerre csak a táncteremnek is beillő tágas menedékház bontakozott ki az árnyas környezetből, mely az ünnepi alkalomra zászlókkal volt földszítve.

Hogy milyen kedélyes és vig turista kedv uralkodott a Kányafőnél, hol a háziasszonyi tisztet *Kovács* Gézáné, a titkár szeretetreméltó neje teljesítette, tanuskodják róla az a rímbe szedett harctéri tudósítás, melyet a kiránduló társaság egyik tagja névtelenül beküldött.

A humoros turista vers így hangzik:

Port-Arthur bevétele.

Szamos, Nádas vize
Választója felett,
Honnan hegyekbe hiv
A röpke képzelet:

Turista-erőd áll
Kányafejű dombon,
S büszkén tekint széjjel
Városon és lombon.

Sétatéri hídfő
Ne csodálkozz rajta,
Hogy már ebéd után
Ott állnak karajba

Holmi jelvényesek
Nánking-kabát s blúzba,
Harcra készen hogy be
Törnek Port-Arthurba.

A rózsák szigetén
Kissé megpihennek,
S egy p a p ezredese
Lesz ott a seregnek.

Rákóczi és Donáth
Ösvényei mentén
Erdész-generális
Fölváltva vezetvén.

Im' egy kocsi vágat
A sergen áttörve
Várnagyot, ki t ö r ö k,
Röpit Kányafőre.

Szalámi ütegek,
S kájerflájs-lobogók,
Sajt-bombák s lövegek,
Jégbehűtött flaskók . . .

A vár védelmére
Lengnek a magasban,
S az E. K. E. boxerhad
Gyöz turista harcban.

Mozsár-álgyu durrog,
Szolnokok tósztognak,
S a fő-turistanagy
Ajakai így szólak:

„Dicső küzdelemmel
 Miénk lett Port-Arthur,
 Jussunk is volt reá:
 Elnökünk is Arthur!

Tarack-dördülés közt
 Avassuk e házat,
 S öntsük le jó borral
 Ezt a deszka-vázat.

Verőfény s zivatar
 Ellen óvjon minket
 E hely, hol csaponghat
 Messze a tekintet.

Kányafőt ábrázol
 E dombnah a esúcsa,
 S ha netán elázol
 Vigaszod az nyujtsa,

Hogy a földel nem véd,
 Ha csábit a löre
 Éltetni az E. K. E.-t
 K á n y a - n y a k r a - f ő r e !⁶

Vékony bor-sugártól
 Csepeg már az eresz,
 S a k i k o v á c s o l t a
 Vig lakomát szerez.

S míg a nap leáldoz
 Sok szép „gésa“ mulat,
 De kínai refrén
 Az, hogy „koc-cin-tsunk-csak!

A lelkes főlavató beszédre eldör-
 dültek a mozsarak, s a gyalui ha-
 vasok felé tekintő menedékházat az
 E. K. E. megnyitotta a kiránduló
 közönség számára.

Jobbra a hegyormok egész sora
 látható az Öreghavassal a háttérben,
 szemben az Árpád csúcs, balra a
 város pompás látóképe s közvetlen
 alattunk a kigyózó Szamos ezüst-
 csillogásu kanyargásai, fölöttünk
 pedig az erdőség rejtelmes csöndje.
 És ez a pompás s most már ké-
 nyelmet is nyújtó kilátó pont alig
 $\frac{3}{4}$ óra alatt elérhető Kolozsvár
 üdülni vágyó közönségének az idő-
 töltésére.

A főlavató ünnepen az E. K. E.
 központját a titkáron kívül az E. K. E.
 ellenőre és főpénztárosa képviselték.

Tizezredik látogató az E. K. E. muzeumban.

Alig valamivel több, mint másfél
 éve, hogy a Mátyásházi gyűjtemény
 közkincscsé vált, s ime a belépő-
 jegyes, ingyenes és csoportos láto-
 gatók száma a napokban már el-
 érte a 10,000-et. Ez magában véve
 a legbeszédesebb bizonyíték arra
 nézve, hogy a néprajzi tárgyak
 szemléltető kiállítása a leghálásabb
 és legnépszerűbb intézmények közé
 tartozik.

Különösen a nők és a tanuló
 ifjuság lelkesednek a népies dolgok
 iránt, de sok komoly férfi is órákat
 el tud tölteni a néprajzi muzeum
 tanulságos szemléletében.

Kegyelettel lép minden idegen a
 legendás „Mátyás szobába“, melynek
 történeti hangulatot adnak az ott
 elhelyezett szoborpályázati minták s
 egy pár odaillő erdélyi történeti em-
 léktárgy.

A falak pedig a Mátyásszoborra
 letett koszoruk szalagjaitól, még a
 boltzatot sem véve ki, ma-holnap
 valóságos pantheonja lesznek a
 honfiai kegyelet megnyilvánulásai-
 nak. Már a kapuköz zsufolva van
 népies foglalkozásu eszközökkel,
 honnan egy nyárádmelléki székely
 kis kapu csalogat a felvezető lép-
 csőn az emeletre, a gyűjtemény
 tulajdonképpen néprajzi osztályába.

A lépcső torkolatával szemben a
 falon virágos karzat díszlik a kedei
 unitárius templomból, alatta a me-
 deséri róm, kath. templom szürvirá-
 gos szószekdeszkája foglal helyet.
 Átellenben primitív, de érdekes oláh
 szent képek. A nyitott folyosó már
 magában véve egész kis tájrajzi
 muzeum a kalotaszegi himes ráma-
 kban falonfüggő tájképek, színes
 akvarell és tusrajzok, olajfestmények
 és üvegképek tarka és színdús cso-
 portozataival. Majd a méhes durva
 faköpiü, a mézprés, a kézi malom,
 az eke-telep s körülötte a fa-
 lakon táblákra helyezett gazdasági
 eszközök, lószerszámok, karikások,
 béklyók és patkók a földmivelők
 foglalkozási körébe vezetik a szem-
 lélőt.

A mennyezetet a kedei templom

1805-ben ujjal kicserélt virágos famennyezete díszíti, köröskörül pedig arató koszoruk lógnak le.

Botok, fokosok, kulacsok és gyermekjátékok gyűjteményének a megtekintése után az ósfoglalkozások (halászat és pásztorélet), majd az 1573-ból eredő fogoros renaissance kőajton át a paraszt kerámika, s innen a szövés fonás szobájába jutunk.

Legjobban frappiroz mindenkit az élethű népviseletes viaszbábokkal valóságos életképeket elénk varázsoló kalotaszegi konyha és szoba (első ház), hol többek közt egy sarokban kolozsvári külvárosi „Bethlehem» áll

Többek véleménye szerint azonban a szomszédos terem az E.K.E. muzeum koronája, hol a szőttesek, fonottasok, himzések és varrottasok viritó tömegével találkozunk. Külön szekrényben állanak a régi sujtás öltéses műhímzések, a melyekhez fogható szép csoportot ritkaság együtt látni. S itt önkéntelenül arra gondol az ember, hogy milyen szép lenne, ha az erdélyi egyházak feleslegeiket ide bár letétbe helyeznék.

A másik három csoportban az írásos népies himzések, az invarrásosak és az áttört himzések vonják magukra figyelmünket.

Akárhány egyszerű embert is, a mint belép a Mátyásházba, meghatja a nagy idők emlékezete s nem egy a »szülőszobá»-ban a királyföldi szász önmivesség úrvacsora kancsói-ban a nagy király kelyheit látja s keresztet vetve megemeli netán fején felejtett kalapját. Az ilyesmiben van már megható vonás is.

Éppen ezért indokolt a történelmi keret, mely itt egy történelmi hagyományt szolgál s a hazafias érzelmek megannyi húrjait érinti szívünkben.

S az éppen nem baj, ha a látogatók meghatottságukban Mátyás-ereklyéket keresnek. Egy öreg oláh földmives meghatóan köszönte meg a »Mátyás» muzeum megtekintését egy ingyenes napon, csupán ezért külön is bejövő távazásakor az irodába. Valami alföldi emberek pl. avval se elégedtek meg, hogy távo-

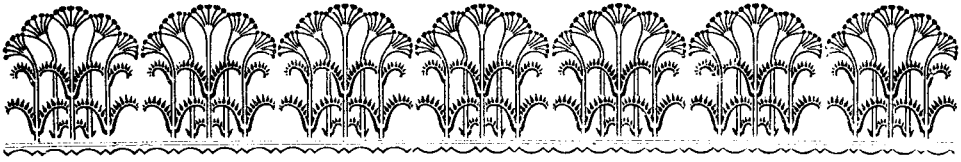
zaskor még egyszer bementek a legendás szobába, hanem összeirták a koszoruzalagok fölíratát, mások följegyezték a házon levő emléktábla szövegét, sőt akadtak olyanok, akik kívül lépésekben fölmérték a Mátyás ház telkének hosszát és szélességét is. Tehát már a Mátyás névhez fűződő páratlan kegyelet nyilvános muzeumnak, az idegenek látogatottságának gócpontjává predesztinálta azt a történelmi épületet, melyben az E. K. E. muzeuma oly nagy közérdeklődésnek örvend s melyet nap-nap után angolok, németek, finnek, franciák is látogatnak. Ezt tanúsítja különben az a 10000 látogató, mely napjainkig a Mátyásházban megfordult s ezzel leróta hódolatát egy dicsőséges korszak nagy nemzeti hőrosza, egyik legnagyobb s a nép előtt legnépszerűbb királyunk halhatatlan emléke előtt.

A zsebóra, mint iránytű.

Eltévedés esetén, különösen ismeretlenebb erdős vidéken, ami pláne testi kimerülés alkalmával akárhányszor gyakorlott turistánál is kellemetlenséget okoz, mindenekelőtt azt kell megállapítanunk, hogy a térkép mely pontján állunk és hogy az égtájak felől tudjunk tájékozódni.

Ezt legkönnyebben elérhetjük iránytű segítségével; ha pedig azt elvesztettük vagy nincs nálunk, akkor a nap állása után kell igazodnunk, mert ismeretes, hogy a nap, ha legmagasabb állását az égbolton elérte, akkor pontosan délfelé áll, miért is a vele ellenkező irányban fekvő északi irányt meghatározhatjuk.

A nap többi óráira vonatkozólag a zsebóránk is szolgálhat iránytű gyanánt; ugyanis, ha az óra mutatóját egészen a látóhatár ama pontjára irányozzuk, mely fölött a nap függélyesen áll és ha egyidejűleg gondolatban felezzük az ezen irány és az óralap közepétől a XII-ös számig terjedő irány közötti szöveget, akkor megkapjuk ezzel a felező vonallal az észak-déli irányt, és pedig előttünk a déli, mögöttünk az északi égtájat.

Idő- és távolságszámítás.

A turistáktól rendszeren használni szokott katonai vezérkari térkép-szelvényeken, melyek 1 : 75000 lépték szerint készültek, egy centiméter a természetben $\frac{3}{4}$ kilométernek felel meg.

Turisták részére sík uton átlag 5 km.-re 60 percet azaz egy órát, illetve egy kilométerre 12 percet szokás számítani. Tehát 1 cm. a fentjelzett térképen $\frac{3}{4}$ km.-nek, azaz 9 percnél felel meg, 3 km. = 36 perc; $3\frac{1}{4}$ km. = 45 perc; $7\frac{1}{2}$ km. = 90 perc.

1 : 50000-hez arányu térképen 1 cm. = $\frac{1}{2}$ kilométer., azaz 6 perc; 1 : 80000-nél 1 cm. = 0·8 km., azaz 9·6 perc; 1 : 10000-nél 1 cm. = 1 km. azaz 12 perc; 1:160000-nél 1 cm. = 1·6 km., azaz 19 perc; 1:200000-nél 1 cm. = 2 km. azaz 24 perc; 1:240000-nél 1 cm. = 2·4 km. azaz 28·8 perc és 1:250000 hez léptékü mappán 1 cm. 2·5 km azaz 30 perc. — Pl. a legutóbbi arányu térképen 4 cm. 10 km. nek vagyis 2 órai menetelésnek, 5 cm. $12\frac{1}{2}$ km.-nek, vagyis $2\frac{1}{2}$ órai gyaloglásnak, 10 cm. pedig 25 km. távolságnak azaz 5 órai menetelésnek felel meg. Ezek után a példák után könnyü bármely lépték szerint a távolságot időre vagy az időt távolságra átszámítani.

Másként áll a dolog emelkedő talajon, ámbár a tapasztalat itt is bizonyos szabályt állapított meg; úgy hogyha sík uton 1 km.-re 12 perc gyaloglást számítunk, akkor 150 m. magasság különbözet leküzdésére is 12 percet kell vennünk.

Tehát az 1 km.-nyi vízszintes távolság és a 150 m.-nyi emelkedés egységül vehetők, természetesen mindkét egység 12 perc időértéknek megfelelőleg.

Ha már most valamely út hosz-

szát a völgy egy bizonyos pontjától a hegytetőig akarjuk megállapítani, akkor legelőbb is vonalozóval vagy körzővel le kell mérnünk centiméterekben a kiinduló és végső pont közé eső távolságot s azt átszámítjuk kilométerekké és 12 vel sokszorozva megkapjuk a percek számát

Azután a magasságmeghatározás ugy történik, hogy a kívánt 2 pont között a szint között lévő különbözetet 150-el elosztjuk és 12-vel szorozzuk s az így nyert s percekben kifejezett időt az előbbi percek számához adjuk.

KÖNYVES HÁZ.

Déli Kárpátok. A délvidéki Kárpát-egyesület és a délmagyarországi táj- és néprajzi múzeum értesítője. — Ez az ügyes összeállítású új folyóirat azért is érdekelheti az „Erdély” olvasóit, mert az E. K. E. területével nemcsak szomszédos, hanem hozzá több tekintetben hasonló vidék táj- és néprajzának művelését tűzte ki feladatul. Tekintve azt a többirányu érintkezést, mely a turisztáság és néprajz között kínálkozik, a délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat a néprajz egész körét a délvidéki Kárpát-egyesületnek engedte át, sőt átadta a már gyűjtött érdekes néprajzi tárgyait is. Czirbusz Géza dr. főszerkesztő, a jeles geográfus és ethnográfus, az Erdélynek is kiváló munkása, a legilletékesebb arra, hogy a délvidéken vezesse e két rokon kulturmunkát. Mint fontos momentumokat megemlíti a szerkesztő, hogy a temesvári áll. felsőbb leányiskola nagyműveltségű igazgatója, Marsits Rózina, maga is avatott gyűjtője a délvidéki népművészet remekeinek, tágas termet engedett át a néprajzi gyűjtések számára és hogy Herrmann Antal, az E. K. E.-múzeum tiszteletbeli igazgatója, március hó 4-én Temesvárt előadást tartott a délvidéki múzeum feladatairól és ezek közt a néprajz fontosságáról.

A folyóiratot a tagok ingyen kapják.

EGYESÜLETI ÉLET.

Választmányi gyűlések.

I.

Az E. K. E. május hó 10-én választmányi gyűlést tartott, melyen jelen voltak: Heppes Miklós alelnök, Incze Gerő táblai bíró, Pap Mihály csendőrezredes, Merza Lajos kir. tanácsos, Melitskó Frigyes m. á. v. felügyelő, Papp Kristóf birtokos, Schönberg Miksa kereskedő, Versényi György dr., Kovács Dezső, Holló Károly és Hollitzer Nándor tanárok, Török Imre dr., Csiky Emánuel főszámvevő, Tanács József ellenőr, Kelemen Lajos jegyző, Orbók Mór és Pallós Albert igazgatók, Merza Gyula főpénztáros, Kovács Géza, titkár.

Elnök szép szavakban emlékezett meg Jókai Mór haláláról, kiben az egyesület tiszteleti tagját gyászolja. Az elnökség, hogy az egyesületet ért gyászt különleg is kifejezze, a gyászlobogót kitűzte. Indítványozza, hogy az özvegyhez részvétirat intéztessék.

Jelenti továbbá, hogy a sztojcai fürdő igazgatója Vasvári Aladár, ki az egyesület buzgó tagja volt, szintén váratlanul elhunyt. Indítványozza, hogy az özvegyhez szintén részvétirat intéztessék. Az elnök előterjesztését elfogadták. A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után titkár jelentést tesz arról, hogy az összes ügyeket ellátták. A fürdőkhöz intézett köriratra eddig öt fűdő prospektusát beküldötte és a mult evi kedvezményeket a folyó évre is megadta. Jelentést tett továbbá arról, hogy az egyesületi kiadványokat rendezték. A kányafői üdülő-telepen a fenyőfa csemeték gondozatnak. Az „Erdély“ folyóiratnak 3. és 4. száma megjelent és szétküldetett. Tíz egynapos kirándulási programot dolgoztak ki és azokat a napi sajtóban közreadták. A tordai és fővárosi osztály most áll újjászervezés alatt.

A kiskirálykői menedékház leégett, most folynak a tárgyalások a biztosító intézettel a kártérítés megállapítása iránt. A kányafői messzelátón hideg ételek és hűsítő italok árusítását tervezik. A Mátyás-ház felügyeletét az egyesületi szolgára bízták. Jóváhagyólag vette tudomásul a választmány a titkár jelentéseit és fölhatalmazták az trotád arra, hogy az Erdély fölös számaait a székelyföldi püspöklák között szétossza és a fővárosi osztály irodájának vezetésére vonatkozólag Strausz Józseffel tárgyalást kezdjen. Merza Gyula főpénztáros a mult havi

pénztárforgalomról beszámolván, jelenti, hogy az április havi bevétel kitett 3163 K. 58 fillért, melyből a kiadások levonásával 1277 K. 91 f. vitetett át másfus óra. Tudomásul vették. Titkár jelenti, hogy az oravicabányai polgári iskola a pünkösdi ünnepcken Kolozsvárra jön és az elszállásolásra vonatkozólag már intézkedett. Tudomásul szolgál.

Az egyesülettől kiadandó díszmunkára („Világszép Erdély“) több könyvkiadó cégtől árajánlat érkezett be. A választmány az árajánlatok fölvizsgálására kiküldi Szádeczky Lajos dr., Márki Sándor dr., Versényi György dr., Kovács Géza titkárt és Merza Gyula főpénztárost.

Az ujonnan felfedezett révi cseppkőbarlang további feltárására vonatkozólag kimondották, hogy a kereskedelmi minisztertől segélyt kérnek. Örömmel vették tudomásul azt, hogy az „Oszták Turista Klub“ 150 taggal kirándulást rendez Csernovitzon át Erdélybe. Az utirend sürgős kidolgozására felkéri a turista osztályt. A csákyakői ujonnan építendő menedékházra vonatkozólag részletes költségvetés beérkezése után fognak határozni. A sepsi-szentgyörgy — földvári vasutra vonatkozó emlékiratot tanulmányozás és véleményezés céljából kiadták a „Székely Osztály“-nak.

Örömmel vették tudomásul, hogy a nyári kirándulásokra vonatkozólag egész Erdélyre praktikus uti tervek egybeállításával foglalkozik az iroda. Ezután az új tagok fölvétele következett és a titkár jelentést tett arról, hogy a Gottschlig Ágoston cég az E. K. E. rum százaléka fejében 91 kor. 08 fillért küldött be a pénztárba. A Czárán Gyula által kiadott „Biharfüredi kalauz“ és kép. lev. lapok az egyesület irodájában kaphatók. Az Ürmösi Sándor székely festőművész által a „Világszép Erdély“ részére festett székelyföldi képeket a választmány megvásárolta. Több kisebb ügy letárgyalása után Melitskó Frigyes indítványai következtek, melyek értelmében a választmány elvben elfogadta, hogy a jövőben a turista alkotások fenntartási költségei lehetőleg az érdekeltségre háritandók, mi célból a biharvármegyei utkészítés jó karban tartására a két nagyvárosi püspökség fölkérendő. Czárán Gyulának a Retyezát átkutatása megkönnyítésére ajánló levelet állít ki és végül elhatározta, hogy a rézbányai hármas körut felavata céljából julius hóban kirándulást rendez.

Ezzel a gyűlés véget ért.

II.

Az E. K. E. június hó 10-én tartott választmányi ülésén jelen voltak: Szádeczky Lajos dr. alelnök, Papp Mihály, Melitskó Frigyes, Jákey Dániel dr., Ruzitska Béla dr., Papp Kristóf, Versényi György dr., Páll Andor, Schönberg Miksa, Nemes Győző, Gombos Ferenc, Tanács József ellenőr, Kelemen Lajos jegyző, Merza Gyula főpénztáros és Kovács Géza titkár.

Szádeczky Lajos dr. elfoglalván az elnöki széket, megnyitja az ülést és fölkéri a titkárt, hogy jelentését tegye meg. — E szerint a lefolyt hóban a tisztikari tanács, a turista osztály és az irodalmi bizottság tartottak üléseket.

Czárán Gyula vezetésével helyszíni szemlét megejtő kirándulás volt a Szt.-László-körut érdekében, melynek utjelzése elkészült. Tisztikari tanács javaslataira kapcsolatosan kimondja a választmány, hogy a tordahasadéki menedékszűben asztalok és padok készítenők. A mezőtúri iskolai kirándulók 24, az oravicaiak 56 és a dévaiak 65 személyre vonatkozólag vették igénybe az E. K. E. közvetítését; Sz.-Udvarhelyről 150 drb helyi kalauzt rendeltek előállítási áron. — A révi cseppkőbarlang ügyében és kedvezményes kirándulási utazási jegyek érdekében a keresk. miniszterhez segélykérés illetve fölterjesztés történt.

Főpénztáros jelentése szerint a f. évi május hóban a bevétel kitett 2397 kor. 40 f.-t, a kiadás volt 1638 K. 62 f. és átvitetett a jövő hóra 758 K. 40 f. Tudomásul szolgál. A Világszép Erdély c. kiadvány ügyében kiküldött irodalmi bizottság számbavette a beérkezett pályázatokat és javasolja, hogy pótajánlatokat és költségvetést kérjünk, mihez választmány hozzájárul. Továbbá elhatározza a választmány, hogy a f. évi közgyűlés az ősz folyamán Kolozsvárt tartassék és a turista osztály kirándulásainak a programját jóváhagyja. Több kisebb ügy letárgyalása éskönyvadományok bejelentése után elnök az ülést bezárja.

KIRÁNDULÁSI ÉRTESEITŐ.

Szépen sikerült kirándulásokat rendezett az E.K.E. turista osztálya Kolozsvárról Kovács Géza közp. titkár vezetésével. Most csaképpen megemlítjük a megtartott kirándulások sorrendjét u. m.:

1. Június hó 12-én félnapos kirándulás a kányafői messzelátóhoz.

2. Június hó 19-én félnapos kirándulás Jegénye fürdőbe.

3. Június hó 26-án egész napos kirándulás s székelyői vizeséshez.

4. Június hó 29-én egész napos kirándulás a révi cseppkőharlanghoz és vizeséshez.

Az E. K. E. háromnapos kirándulása.

— A rézbányai hármaskörút, mint E. K. E.-alkotás hivatalos megnyitása július hó 15, 16, 17-én lesz. —

Rézbánya egy turistailag rendkívül érdekes, festői szép vidéknek kirándulási központja. — Nagy vendéglőjében jó ellátás vár az utasra: és hogy ez a kincstári bányahivatalhoz is minden lehető utbaigazítás és támogatásért bizalommal fordulhat, — azt mondani is felesleges. Az Erdélyi Kárpát-Egyletnek ottani megbízottja, Schuch János nyug. bányafőfelőr ur is készségesen kezére jár minden szükségben a turistának; lovak pedig bármily számban kaphatók mindig a kirándulásokra. Nagyobb számú lovak megrendeléséről azonban célszerű előre gondoskodni, hogy idő legyen azt a szomszéd Fonáca és Kimpány községben össze verbuválni. — A ki vasuton jön, kocsit rendeljen előre a lunka-rézbányai állomáshoz, — különben kénytelen lesz azt a 2—3 órai utat gyalog tenni meg.

Rézbánya természeti nevezetességei három nagy körútba vannak összefűzve. Mindegyik egy teljes nyári napot s legkésőbb reggel öt órai elindulást kíván; de nagyobb-részt lőháton tehetők meg s nem mondhatók tehát nagyon fárasztóknak. Az *Alsó-Körut* főleg földalatti látványosságokat mutat be; a *Felső-körut* Rézbánya gyönyörű vizeséseit tárja fel; míg a *Középső-körut* egyes vizeséseket s barlangokat fűz egy csoportba, — szép kilátási pontokkal mind a három dicsekedhetvén. (Lásd *Czárán*: Bihari kalauzát.)

Szerkesztő: **Merza Gyula.**

Nyomatott Gombos Ferencnél Kolozsvárt.